

OROL.

Časopis pre zábavu a poučenie.

Zodpovedný redaktor **Ján Kalinčák**. Riadny spolupracovník **Andrej Sytniansky**.
V Turč. Sv. Martine, 25. septembra 1870.

Childe Herald.*)

Od **Byrona**.

S Bohom, s Bohom! Mój rodný kraj
Nad modrinou šeríš sa vód;
Vetry hviždia, vlny šumia,
Čuť i ptáče morskej švihof;
Letím za slncom, ktoré zamára
Do západných pien večná moc;
S Bohom na ten čas jemu a tebe,
Mój rodný kraj — dobrú ti noc!

O krátky čas ono vyjde,
A dá život nový ránu;
Ja uvítam more, nebo,
Nie ale zem matkou danú.
Stojí pusto mój vlastný milohrad,
V ňom ohnisko ošarpané;
Výje sa buriaň jeho stenami;
Zavýja pes mój pri bráne.

Poď sem, sem mój malý panič!
Čo že plačeš a bedákaš?
Hádám vln sa bojiš hnevu,
A čiže sa vichrov ľakáš?
Zotri roniacu z očí sa slzu;
Loď naša je pevná, skorá:
Najprudkejší náš sokol veselšie
Sotvá leti pozdlž mora.“

*) Pekne to preložil Mickiewicz do poľštiny „Byvaj mi zdrowi“, jako i Giaura a Korsarza Byronovho. Vítaný nám je slovenský preklad svetoznámej piesne: Gud night, gud night my nativ shor. Možno, že dakedy o Byronovskej škole dač prehovoríme, kam i „Maj“ nášho Máchy patrí.

„Čo vetrov hvizd, čo nával vln?
Vetrov ni vln sa nebojím;
Lež nediv sa, Childe,*) že v mysli
Mojej sa ja nepokojím:
Veď som otca i mať nahal dražšiu
Nad poklady sveta toho,
A nemám krem nich žiadnych priateľov,
Len teba, — a snáď jednoho.

Iskreno ma žehnal otec,
Nemnožiac rozluky žiale;
No mať bôľne stenaf bude,
Pokým sa nevrátim z diale!“
„Dost už, dost už môj dobrý šuhajko!
Také slzy tebe slušia;
Azda že tvoju nepodozrivú,
No hruď moju nevysušia.

Pojď sem, sem môj statný junák,
Čo belejú tvoje líca?
Hádam vrahov zlých sa bojiš!
Či fa straší povichrica?“
„Mieniš, že sa o život strachujem?
Childe, slabosti tej niet vo mne;
No zpomienkou na ženu vzdialenú
Verné líce tiež obladne.

Blíž tvojho mi hradu žijú
U jazera žena, deti,
A keď otca volaf budú,
Čo jim biedna mať odveti?“
„Dost už, dost už môj junák srdečný,
Odškriepiť sa nedá tvoj žiaľ;
No ja, ktorý som lahšej povahy,
Poberám sa smejúčky v dial.

Bo nač by sme vzdychom ženy
Abo milej vieru dali,
Keď žiar nová zjasní oči,
Čo toď slzy zbytkom lialy?
Ja za rozkošou prešlou nežaliam,
A nehôd si šetrím málo:
Môj najväčší žiaľ, že nenahávam,
Čo by aspoň slzu stálo.

*) Childe, štaj Čajld.

Stojím teraz na svete sám,
Na široko-sirokom mori:
Nač bych vzdychal za druhými,
Keď nik za mnou sa nemorí?
Tuším zavýjal pes mój na darmo,
Kým cudzí chlieb neokúsil;
Lež o veľa skôr, ako sa vrátim,
Priam by ma i on ukúsil.

S tebou, moja loď, poletím
Čež peniace sa hladiny;
Nedbám, hockde ma zanesieš,
Len nie nazpat do otčiny.
Vitaj mi more tmamobelasé;
A keď zmiznú tvoje zjavy,
Vitajte púšte, vitajte sluje!
Mój rodný kraj — ostaň zdravý!“

Z pôvodiny Nosák.

O r a v a.

Poveš od Jána Kalinčáka.

(Pokračovanie.)

VII.

Ani Elek Kubíni ani Špork nemohli to, čo sa stalo, viacej nestatým urobiť, a tak by sa mohlo myslieť, že sa so sobášom všetko skončilo, ačpráve výpovede i jedného i druhého hrozitánsky mysle všetkých prítomných pomútily a nimi zatriasly, tak že žiaden neveril, žeby tu už bol koniec všetkých rozepri. Nám pri tom mimovolne na um prichádza, „Powieść Wajdeloty,“ Mickiewiczowho Konrada Wallenroda, kde sa medzi iným hovorí:

Walter pojął Aldonę. — Niemcy, wy pewnie myślicie,
Że tu koniec powieści; w waszych miłośnych ro-
mansach

Gdy się rycerze pożenią, kończy trubadur piosenkę,
Tylko dodaje, że żyli długo i byli szczęśliwi.

Walter kochał swą żonę; lecz miał duszą szlachetną
Szczęścia w domu nie znalazł, bo go niebyło w
ojczyźnie.

Tak sa stalo i v Orave: nebolo lásky, nebolo šťastia v dome. Keď predtým ľudia oproti Jonášovi Revickému mnoho hovorili,

horlive ho ohovárali, a mu hrozili: teraz on bol chudák v jích očiach úplne ztratený.

Špork prišiel a odišiel, a nikto nepomyslel na opravdové príčiny zjavenia sa jeho v Orave.

Keď totižto Jur Rákóci I. 1648 13. okt. zomrel, mali sa stolice tomuto len doživotne prepustené zase znovu korúne prinavrátit, ponevác ale syn jeho Jur Rákóci II. zbrojil udávajúc, že ide Poliakom na pomoc, jako sme to už spomenuli: tu z trojich príčin poslal Ferdinand Šporka hornými stolicami na hranice sedmihradské. Za jedno aby svojim prísnyim vystupovaním zamedzil každú chůfku po odboji, potom aby prekazil vpád Rákóciho do novoprinavráteneých stolíc, bo Poľsko mohlo byť len výhovorkou, pod ktorou Rákóci vojsko sbieral, aby zas do Uhár vtrhnul a tu nové zbury zapríčinil mohol, a na ostatok cisár sám bol oproti stránke tej v Poľsku, ktorú Rákóci napomáhal.

Nebolo ale človeka v Orave, ktorý by si nebol so susedom pošepkával, že Šporka

*

Jonáš Revický do stolice povolal, aby raz koniec urobil všetkým prekážkam, ktoré spojeniu Štefana s Elenou v ceste stály. Najhoršie to ale teraz vyzeralo s Elekom Kubínikom. Pred tým dobromyslný a dobrý brat Ferencov, nesiahal nikdy drzo do záležitostí domácich tohoto, alebo na to nikdy ani nepomyslel; teraz ale Šporkovými slovami urazený klonil sa docela k náhladam nepriateľov Jonáša Revického, rozhlášujúcich že tento Šporka do stolice zavolať, i že on zapredáva luteránsku vieru. A hoc ani z jedného ani z druhého ohľadu pravdu nemal, tak predca nikdy nemohol zabudnúť, že od Šporka bola familia Kubínich, a v nej celé uhorské zemanstvo obrazené, obzvlášte keď generál spolu i jemu slúbil, že ho dá na ražň stonknúť, i povedal že zná čo robil teraz nebyvší doma. On bol jednoducho až v Prešove kam odprevadil kapitána Michnu, kde sa ale so svojim priateľom Ambrosom Ketzerom konečne dohodol, že syn jeho Lajoš dostane ruku sestry Ketzerovej a kde sa spolu dohodorili o tom, kedy svadba byť má. Pri tom všetkom však zabudol Elek, že každý krok jeho pozorovaný a na tú lebo onú stranu vykladaný byť môže; teraz ale od Šporka na to upozornený, začal sám premýšľovať, kto by ho asi pozorovať mohol, pri čom mu vždy mimovoľne Jonáš Revický na um zišiel.

Ferenc Kubíni odstehoval sa hneď po svadbe do Elekovho domu a Lajoš privedúc si domov ženu z Prešova zaujal dom jeho.

Na Revišnom žili mladí i starí v úplnej spokojnosti. Nikdy hádam nebolo na svete milšieho páriku jako Štefan s Elenou: hláskali sa, vodili sa ruka v ruke, i zatriasli sa, nevediac prečo, keď jeden na druhého ústach zavisol, i dych jedného druhého ovanul. Starý Jonáš zas ustavične chodil usmrdajúc sa k Laučekovi, nechtiac mladých ľudí znepokojovať, a vždy mu s horlivostou duplikoval prstom ukazujúc. „nepovedal som ti že z našich detí predca dačo bude?“

A starý Lauček mu pokorne odpovedal na to: „domine perillustris! keby ste vedeli, jakých som ja tiež teraz dvoch bláznov do domu dostal, nuž byste sa iste z vášho víťazstva netešili. Keď mi Martin pred tým robil a pracovať nechcel, nuž už teraz ešte

viacej ani na krok, a keď jich do práce vyháňam, nuž sa mi do očí vysmejú a povedia mi aby som išiel sám. Sto striel sa takej robote do matere! Oni si vyesedávajú jako kohút so sliepkou, a ja sa musím na staré kolená zožierať i vtedy keď som si myslel, že dostanem pomoc do domu. A tuliby ti pomoc! viac bláznovstva jako pred tým. Najviac ma ale mrzí, keď sa tí ludkovia začínajú usmievať pri mojích rečach, bo si pomyslím že mi oni tiež do starých bláznov nadávajú. Už od vás, lebo od generála Šporka by som to zniesol, ale od vlastných detí nie, lebo darmo je, štvrté božie prikázanie je predca len štvrtým božím prikázaním.“

Jonáš sa pravda pri tej celej perorácii len znovu uskrnul, a vypovedal: „nerob si ty kamarát z toho nič a daj im pokoj pomysliac si: skáč len skáč, doskáčeš, však im to beztoho skoro vyfúka, jako dakedy tebe a tvojej starej, čo fa už po šesť týždňoch, keď si si ju vzal, nabila.“

Lauček sa pri takýchto rečiach hrozne nasrdil i vypovedal: „nuž a čože nebohá pani urodzená s vami robievala? Hlahla! však vám neboly ani fúzy bezbečné, keď ste jej volačosi zaprášili.“

Jonáš začal hlavou pokyvovať, a okuliare na nose popravovať, čo vždy bolo odznakom jeho nevrlosti, keď mu kto do živého zasekol, i bol by hádam Laučekovi celú orationem justam (reč) držal, keby v tom nebol vstúpil dnu Čobornák alias Rapko menovaný, prosiac aby sa svedok, Lauček, z izby odstránil.

Už zeman zemanovi mnoho k vôli urobí, a tak i teraz sa musel Lauček oddialiť, ačpráve to Jonáša potom veľmi zamrzelo, bo Rapko začal hneď o aukcii hovoriť, na založený majetok. Starý Jonáš pravda nechcel o tom ani počuť, udávajúc že sa aukcia*) len po 32 rokoch pýtať môže, nie ale keď už termín dávno vypršal.

Rapkovi to bolo veľmi milé i usmievajúc sa odišiel ďalej.

Ale beda! — Už dnes nemal Jonáš pokoja a čím mu bolo Rapkovo chovanie sa

*) Peniaze, ktoré sa dávaly na uznanie práva majetníctva založeného majetku zemanského.

nápadnejším, tým si viacej okuliare na nose pomykával, dostanúc hneď za tým list od viceispána, aby vydal majetok Michnov ešte jeho otcovi založený. V úradnom prípise bolo vyslovené, že sa mu hneď záložné peniaze zložia, i pripojený bol odpis záložného listu, v archíve stoličnom zloženého a tam sa nachádzajúceho, ktorý bol autentifikovaný viceispánom a notáriušom stoličným s pečatami obidvoch.

A tu sa zatriaslo hnevom srdce Jonášovo, i veril i neveril tomu. Ale pomysliac si, že pravda takou musí byť, jakovú ju chcú páni mať išiel do bočnej izby, vyhladal v truhličke ktorá bola určená pre všeliaké listiny, rodiny a majetku jeho sa týkajúce, zaprášený záložný list Michnovsko-Revickovský, srovnával ho s odpisom stoličným i zakvitly mu líca keď zpozoroval že na jeho listine stálo „coráme (coram me = v mojej prítomnosti) Emericus Šlichta a Jesaias Medzihradský, kdežto v poslednom to chýrečné „coráme“ chybovalo. Odbavil tedy posla viceispánovho s jednoduchou poznámkou, že ho do toho nič.

Čo urobil, to urobil, ale tým len sebe horúce uhlie na hlavu vysypal. V Kubíne sa stal krik nad odpoveďou jeho, ktorému viceispán Elek Kubíni teraz hrozbami Šporkovými urazený a preto nepriam za Revickovcov zaujatý, nadrzoval.

Vystúpil teda tam najprv Rapko. Vyrozprával v congregácii (stoličnom shromáždení) čo sa mu na Revišnom stalo, a že mu Jonáš ani len aukciu pro agnitione juris (na uznanie práva) dať nechce; potom ale povstal Elek Kubíni hovoriac, že si Jonáš ustanovenie a uzavretie celej stolice neváži, i vypovedal aby sa posledniemu, keď už raz nechce stolicu počúvať dalo na vráta pribiť osvedčenie stolice, že akby vzdorovať sa opovážil, dostane brachium i bude vyhnaný zo svojho majetku.

Všeobecne sa prijalo s veľkým jasotom.

Ale Jonáš sa to dozvedel a mal pri tom veľmi dobrých priateľov: starý i mladý Lauček ho striehlí jako oko v hlave, a k tomu mal suseda, zemana, vyslúžilého vojaka a kováča, všetci takí, ktorí viac o jeho záležitosti dbali nežli on sám. Starý Lauček stál nad bránou vo dne, mladý v noci, a keď sluha stoličný chce oznam o brachium sto-

ličnom na bránu pribíjať, tu plask po ruke i po hlave tak, že sa mu odnechcelo viacej na Revišnie prichádzať. Ale koniec bolo všetkému žartu, keď viceispán predca ešte raz poslal stoličného posla na Revišnie, a to zemana úradského, aby sa pokúsil pribiť vyzvanie na Jonáša, aby sa tento pred súd stoličný ustanovil a zodpovedal zo svojho vzdorovitého chovania sa proti vyneseniam stoličnej vrchnosti. Tu stál nad bránou sused kováč, a v nevrlosti svojej natiahol pušku i zastrelil posla.

Nikomu to tak milé nebolo jako Rapkovi. I roznášal po stolici rozličné chýry, chodil od kurie na kuriu a vypravoval pánom bratom o hrozbách Šporkových, o jeho hanobnom počínaní s Elekom Kubínim, o hane ktorá sa v osobe viceispánovej celej stolici stala, i že na ostatok nastáva záhuba celému zemanstvu oravskému, ktoré predpovedal Špork, keď dáva Jonáš zemanov jako divú zver strielať, len práve preto, že je poistený o pomoci Šporkovej.

Páni bratia potriasali pri tom hlavami, tvár sa jim zdžžila, mykali klobúkmi i na pravo i na lavo, vopchávali prsty i jednej i druhej ruky do predníka nohavíc, i premyšľovali na jaký spôsob by sa mohlo v takom nebezpečenstve i krajine, i oravskej stolici i jej zemanstvu pomôcť? A tu Rapko obyčajne zavolať: „k viceispánovi, k viceispánovi, páni bratia, aby sa raz koniec urobil všetkým nebezpečenstvám nám hroziacim; poberte kurtky na seba, opáste sa frangiami,* a prínúťte ho, aby i vykonal, čo raz stolica ustanovila!“

A potom si páni bratia oddýchli znajúc čo má byť ich úlohou, obliekli sa, a šli v hromadách do Kubína protestujúc oproti všetkým mordom zemanov, bo sedliaka vraj môže zastreliť zeman keď tento zloží päť zlatové homagium; keď to ale zeman zemanovi urobí, tam že musí povstať processus criminalis i contra Jonam Revický.

Keď potom začali páni bratia hučať okolo domu pána Elekovho, jako včely okolo úla, a keď si on už s nimi nevedel dať rady, svolal znovu congregáciu v dome svojom, — lebo bez congregácií u nás nič — na ktorej sa ne-

*) Šable z časov Rákócovských.

obyčajne mnoho pánov bratov zúčastnilo, tak že sa ani do paloty, ani do pitvora zmestit nemohli, ba prinútení boli i v zahrade pri oblokoch, čo sa v palote hovorí načúvať. A mnohí ešte stáli v hromadách na ceste i dozvedúvali sa od príchodiacich z poradnej paloty, čo sa tam deje.

V palote samej ale bolo zle, nedobre. Čítaly sa spisy, inštancie, processy contra Jonam Revický, dávala sa zpráva o jeho odvrhnutí nárokov Čobornákovských a Michnovských, o vzdore jeho proti stoličným súdom a ustanoveniam, až naposledok pri veľikom kriku, v ktorom slovo „zrada, zrada!“ najviac slyšať bolo, predniesol vicešpán v dôraznej reči, aby sa pánom bratom páčilo pokojne a bez náruživosti predniesť náradu, jako by sa Jonáš Revický k poslušnosti priviesť mohol.

A tu povstane Čobornák, ináčej Rapko menovaný i vyličuje poznovu ohnivými barvami všetky prekony Jonášove a navrhuje aby sa sentencia o brachium*) premenila na „poenam aucariorum,“ alias „ludas“**) menovanú, ktorá sa práve dokázaným krivoprišažníkom udeľovala, a tým oproti ktorým sa processus marcalis (maďarsky girás per) zaviedol. Pokuta takáto až po rok 1802 v užitku byvsia a pre advokátov s corpus juris i 1861 zadržaná a z novu uvedená záležala v tom, že odsúdenec ztratil vlastne svobodu, ztratil celý majetok a nesmel si žiaden nadobudnúť, mal zákonom predpísaný oblek, to jest šatu zo surového, hrubého plátna povrieslom obviazanú.***)

Návrh Čobornákov sa pánom bratom veľmi zalúbil, tak že skoro jednohlasne zavolali: „tak je, tak je! vivat Čobornák!“

Ale tu sa zmužil starý Ferenc Kubíni, — bo dač podobného muselo staré dobré srdce jeho rozplameniť a dušu jeho rozlútiť — v očiach jeho mdloba staroby pomínula, veľkom shrbená postava sa vztyčila, a slabý tichý hlas sa premenil v ozvenu trúby anjela

*) V Poľsku „zajazd“, jako to v Mickiewiczovom „Pan Tadeusz, ili ostatni zajazd na Litwie“ krásne naličené čítame.

**) Nepochádza celý Ludas Matyi u Maďarov odtiaľto?

**) Mudroň.

pomsty keď vyvolal: „sit ei gloria et laus! (sláva mu a česť)!“

Na to sa Čobornák len zasmial a odpovedal opovržlive: „potius signaret adnexa sua: fraus, bravs, dravs, klamavs!*)“

A tu celé shromaždenie zavolalo znova: „pravda, pravda! tak je, tak je!“

Starého Ferenc museli na to odniesť domov, bo toto zplanutie oka jeho tak dôrazné, a hlas jeho tak silný, boly jeho posledným napružením duševným; srdce jeho prestalo byť vtedy, keď priateľa svojho milovaného posledný raz zastával.

Zatriaslo to celou dušou Elekovou; zaplakal, hodil sa na mrtvého brata, ale povinný súc spolu i stanovisko svoje úradnie zastať, utrel si slzy z očí a pamätlivý súc slov, ktoré boly poslednie brata jeho zavolať: „nie páni bratia, nie! pokuta aucariorum by bola ukrutnosťou a zhanobením stavu zemanského, bo Jonáš Revický nikdy nebol krivoprišažníkom, a keď chodieval v živote vlastnými svojimi cestičkami, tak si i my pomysleť musíme, že i my máme, a síce jeden každý z nás, svoje vlastné chodníčky. Keď sa ale ten samý Jonáš Revický spiera podrobiť ustanoveniu stolice, tak už raz vyslovené brachium vyslať sa musí proti nemu. Ale páni moji nežiadajte odo mňa, aby som ja to vypravil: som, už je darmo, jeho pokrevný a príbuzný už či chcem, či nechcem, a srdce moje, duša moja trúchli nad bratom, ktorý jako vidíte, práve pri tejto otázke na večnosť sa odobral. Ustanovte teda vy sami kto má byť náčelníkom pri prevedení brachium u Jonáša Revického?!“

„Pán Čobornák! pán Čobornák!“ zavolali páni bratia.

„No teda keď je to vaša vôľa,“ odyetí Elek, „staň sa. Ja nemôžem a nesmiem oproti posledným slovám brata drahého, milovaného jednať, i nesmiem z druhej strany zaznávať vôľu vašu. Pán Čobornák!“ vyvolá na to vicešpán hlasom ráznym. „usporiadajte všetko vy, čo sa k prevedeniu brachium oproti

*) Radšej by ste mali k tomu pripojiť vlastnosti: podvádzať si, bral si, dral si, klamal si. Je to hra v slovách, a pochádza vlastne z Beňadikovej v Liptove. Výrazy tieto užívali raz v rozhovore Kiseľ István a náš dobrý Luby Ďord.

Jonášovi Revickému dotýče, určite čas, kedy sa previesť má, a v mene stolice shromažďujte pánov bratov k uskutočneniu toho, čo vám naložené bolo!“

„Dobre, dobre!“ zavolá celé shromaždenie.

„A teraz páni bratia!“ prevetí Elek Kubíni, zdvihnúc sa zo stolka a utierajúc si slzy z očí „že vás zanechávam, a rozpúšťam congregáciu nemajte mi za zle, lebo krv je nie voda, a brat môj, brat môj!“

Nemohol ďalej; odišiel bôhom premožený trasúc sa preč, a celé shromaždenie sa rozišlo ticho bez hluku, bez tresku, nevediac čo sa mu robí.

Ale Rapko si len teraz volne vydýchol. Jemu nič nebolo po krčovitej bolasti Elekovej, on si len myslel po sklamaných nádejach ruku Eleny dostať, po výhladoch na hodnosti a vyšinutie sa k pán Boh vie jakkej sláve zo spojenia sa s ňou pochádzať mohúcej. Odišiel teda hneď preč, a chodil po zemanských dedinách, dával z novu nárady pánom bratom jako sa zbrojiť majú, jako majú byť každým dňom a v každom okamihu hotové i jich frangie i jich pušky, aby sa stolicou ustanovené brachium previesť mohlo, kadenáhle o mieste, čase a hodine sídenia sa, jako tiež o tom sa dozvedia, kedy už bude treba udref na dom Jonášov.

Páni bratia po dedinách sa pri tom nestarali ani o Kubínieh ani o Revických, ale zapálili si fajky, shromažďovali sa na preddomiach, posadali si na lavičky, hladili si fúzy a mudrovali až sa jim kečka parila; keď ale prišla k ním vest, že sa Štefanovi Revickému narodila dcérečka, a že má byť kmotrom generál Špork, zastúpený skrze mladého Michnu, ktorý sa už kapitánom stal: tu zahorely jich oči, porozhádzali sa, brúsili frangie, čistili pušky a túžobne očakávali len na pokynutie Rapkovo, bo i teraz videli v tom kmotrovstve zradu krajiny, oravskej stolice a zemanstva uhorského.

Najviac ale sa sťahovalo zemanstvo vo Valaskej, dedine to z ktorej Rapko pochádzal, a kde nebolo žiadnej nezemskej duše, nevynímajúc ani pastierov, ktorí i najvyššie zemianky pani sestrami menovali, a týmto by bola beda bývala, keby oslovenie toto neboly prijímaly.

Vo Valaskej si teda páni bratia najprv šepotali medzi sebou, že sa majú do Revišnieho na krštenie ustanoviť, potom boli mnohí do susedných dedín rozoslaní, aby dali heslo pánom bratom kedy sa majú na Revišnom síst, pravda nie bez municie.

A na Revišnom, tam bola radosť nad radosť. Starý Jonáš kvitol radosťou, hoc za dva týdne skoro ani nejedol, ani nepil, ani nespal zo žiala nad smrťou Ferencovou; ale teraz mu znovu zakvitlo srdce pri kolíske vnučky, bo v nej uhlíadal obraz ženy svojej, a obnovenie pokolenia svojho, i hoc sa ono len v ženskej linii obnovilo. Štefan nevedel čo sa mu robí: sedával raz pri posteli ženinej, raz pri kolíske dieťaťa a skoro mu slzy z očí vypadávaly od radosťi, keď si i na jedno, i na druhé pohliadol.

Starý Lauček ale medzi tým zavolal syna svojho Martina, i súseda Kováča a povedal im, aby teraz ešte storáz lepšie striehli dvor pána urodzeného Jonáša i aby všetkých paholkov a priateľov do dvorca shromáždili preto, bo mu vraj chýry dotetely že práve pri krštení Zofii, dcéry Štefanovej, dnes na Istebnom pokrstennej, má byť napadnutá kuria Jonášova.

I z jednej i z druhej strany všetko sa stalo.

Na Revišnom pobozkala Elena dieťa svoje, Zofiu, keď ho z krstu doniesli, tak vrúčne, že neboriatko ešte nevediac čo je bozk materinsky zaplakalo nad tým; Štefan sa díval na ženu svoju s takým významom zraku, jako by chcel s ňou tam uletieť, kde viac pozemskosti niet; mladý kapitán Michna, kmotorský zástupca Šporkov, pozeral závistlivým zrakom na rodinné šťastie ľudí, ktorí sa tam o prajný lebo neprajný svet nestarali, keď im Boh dal požehnanie svoje; pani vicešpánka, krsná mať, rozprávala síce s Elenou po priateľsky, srdečne, ale pred večerom odišla s kapitánom, mladším Michnom do Kubína udávajúc, že jej muž od smrti brata svojho viac pokoja nemá, a že jej opatery potrebuje.

Nastala noc. Laučekovci napínali zraky, nadkladali uši či dač nedovidia, lebo nedopočujú, ale kde nič tu nič, len šuštenie vetru v listí stromovia, tak že sa skorej položili na odpočínok, jako predošlej noci, zanechajúc súseda kováča na varte.

Keď sa ale približovala polnoc, zbadal kováč, že sa v dialke voľačo šeriet začína, i že sa k dvoru Revického pohybuje kopa ľudí jako mravencov. Skočil, zobudil Laučekovcov, zobudil Štefana a Jonáša, a keď sa húf ľudstva priblížil, bola brána ozbrojená a ohrada okolo domu a zahrady tu i tu strežená.

Zblížil sa najprv človek jeden, potom dva, potom traja, a za nimi desať, kde naproti tomu celý húf zprvu zastal a začal sa pomaly okolo ohrady rozširovať, tak že bol dom za krátky čas obtočený, a síce v takej tichosti, že pri tom ani šuchu slyšať nebolo.

Starý Jonáš načúval, načúval, a veľmi málo počul, i len keď železné koly, čakany a sekery bránu vyváľat a rozsekávať začínaly zavolal: „kto sa to približuje v noci jako zlodej k domu môjmu?“

„Jonáš Revický!“ zavolá pred bránou Rapko ostrým hlasom, „podaj sa, a vydaj sa súdu stoličnému na milosť a nemilosť, abys vydal počet zo spory tvojej i vraždy pred bránou touto spáchanej!“

„Ach sto striel sa do tvojej rapavej matere, ty mamlas!“ zakričí sused kováč, poznajúc hlas Čobornákov, „nuž či sa ty opovážiš, ty mamlas, statočných zemanov v noci prepadávať? Chlapci hore sa! jeden, dva, tri!“ i vypálil z pušky na Rapku.

Ale gula netrafila Rapka, no poranila pri nom stojacieho zemana, tak že spadol jako mŕtvý. A tu povstal krik a škrek okolo celého domu: „strielajte a bite čo najдете!“

Železné koly, čakany a sekery začaly okolo brány pracovať, pušky strielaly i od brány i pred bránou, páni bratia preskakovali parkany, rútili sa potom na dom v hluku a tresku, a sa potom zastavili pri náramnom výkryku: „otec môj! otec môj!“

Jonáša zastrelili, a jeho jedináček Štefan spadol naňho, objímal ho a zviňal sa okolo neho tak krčovite, že bys myseľ mohol, že je to tiež i jeho poslednia hodina.

Ale čo sa nestalo? Páni bratia popreškákavše parkany a rozdráždení súc odporom čeliadky a susedov, podpálili dom, tak že červený kohút skoro na dachu vyšluhol. Neborák ani nepozoroval, že starý Lauček, jako verný kamarát až do smrti gulou trafený pri boku otca jeho spadol, že štur-

mujúci už vyvalili bránu a sa dnu hrnuli, jako šášky s hrozitanským krikom volajúc: „na Jonáša, na Jonáša! nech zhynie ten zradca vlasti, nech zhynie ten predavač uhorskej krajiny Nemcom! nech zhynie ten luteránsky pokrytec, predávajúci vieru svoju katolíkom, pápežencom!“

Ale keď vyšluhol plameň na dome a zasvietil nad hlavami náruživostiami rozvlnených pánov bratov, trhlo to Štefanom znovu, jako by ho bol had uštipol: vyskočil na rovné nohy, zakryl si oči, jako by si bol slzy stieral a bežal jako šialený do domu a do izby ženy svojej, zanechajúc mŕtvolu tak veľmi milovaného otca svojho.

Tu beda, tu krik, tu vresk, tu škrek, tu najsurovejšie slová pochádzajúce od pánov bratov pán Boh vie odkiaľ z Horavy*) t. j. Oravy prišlých, žiadajúcich aby domová pani stala, jim na zakúsnutie dačo pripravila a rozkázala čeladi, by jim táto vyvalila sudy vína z pivnice k občerstveniu.

Neboriatko Elena, v šestonedeliach ležiaca, nevedela čo sa jej robí; začala sa jej hlava krútiť, srdce jej bilo mohútne, a keď sa nazdávala, že ju z postele ten lebo onen z pánov bratov zdrapí, začala plakať a pozerať na belčov detäta svojho. —

V tom sa ozve v izbe krik „horí! horí!“ a chuderka Elena začne vstávať hoc i v najväčšej slabosti. Ale tu príjde rozčulený Štefan so srdcom skoro skamenelým a s okom zmŕzlym, tak, že stálo opreté na ženu, jako cencúle ľadu v zime pod strechami vzdorujúce slncu a jeho nevelmi obživujúcej teplote, i zavolá: „žena moja, žena moja!“

Elena padla do náručia muža svojho, objala ho, a vypustila — dušu.

Štefan klesol so ženou na zem, prekonaný súc bolastou dnes už po druhýraz sa opakovanšou, i nepomysliac na to, že nad hlavou jeho dom horí. — Dieťa? to mu teraz nebolo ničím, bo otupel smysel jeho za všetko na svete čo mu bolo nového, a s otcom a ženou pomínul mu celý svet.

Biedno dieťa!! Jaké že ta este osudy očakávajú??!

*) U-horsko, Horava a Poľsko. Hora a pole, t. j. krajina horovistá, a krajina bez yrchov, bez hôr, kde je len samé pole, rovina.

V tom ale sa vovalí do izby Rapkom vedená tá najsurovejšia zemanská luza, vysi skiera a vysmieva sa bolasti Štefanovej, ktorý ležal na mrtvole ženinej a ronil slzy nad jej na veky zahaslým zrakom, i volá: „Štefan Revický! podaj sa!“

Štefan vyskočí jako zplašená zver, a upre oči stlpkom na Rapka i vypovie hlasom, ktorý by sa porovnať mohol len s trubou, čo sa ozýva na súdny deň, aby zobudila z mrtvého spánku státisíce zaniklých pokolení. Takýmto hrozným hlasom tedy vypovie Štefan: „dobre teda! ty si zavraždil otca môjho! ty si zavraždil ženu moju, nech že teda zhorí i dom tento; ale ver mi, neujdeš pokute božej, a keď i na teraz víťazíš nad mnou, tak ťa aspoň prosím, dovoľ, aby som dieťa svoje odtiaľto volakam za hory zaniest mohol.“

Ale tu sa Rapko len zasmial a na prosbu, ktorá len zo sklúčeného srdca pochádzala, odpovedal: „dieťaťu tu viac niet, ono je dobre zaopatrené, a ty si rob čo chceš!“

Štefan pozrel do kolísky, a v skutku dieťaťu tu viac nebolo. Otec pri bráne, žena v izbe mrtvá, a dieťa Boh vie kde, a to všetko v jeden a ten istý deň. Zaplakalo teda srdce Štefanovo, ale duša v tom samom okamihu obživila; všetko bolo ztratené na svete, ale nenávisť oproti ľuďom zlým, nesvedomitým neuhaslá, ba práve tak vzplápolala v útrobach jeho jako plameň na streche domu jeho otcovského šlahajúci k oblakom. I vypovedal Štefan Revický:

„Čobornák! teba nie bez príčiny Rapkom nazývajú! Každá šelma je poznačená, tak i ty. — Tam máš mrtvolu otca môjho, tu ju máš tiež i ženy mojej, a zas dieťa moje ste mi uniesli, neviem kam. Ale ty Rapko! nech ti je pán Boh milostivý, za všetko to, bo beda ti, keď kedy prídeš pod ruku moju!“

V tom pozrel ešte raz na ženu, zagánil očima po prítomných neopovažujúcich sa mu v cestu vkročiť, keď i na pravo i na ľavo rukama vesloval, a zmizol na veky z Oravy.

(Pokračovanie nasleduje.)

Pltníci u Besnej Skaly.

Odbijaj! faktor zavolá.

Svitá, zore znamenajú! —

I hneď dvanásti na plách

Od Predhory sa púšťajú.

Ešte jeden svázok vidno,

I ten sa už Váhom zkrúca,

Faktora na prednej plti

Ta ku Besnej Skale rúca.

Letí, letí, doletuje.

A Besná ho očakáva,

Divým jakom naňho hučí

A krajom ho zachytáva.

Strach a hrúza ho prejíma,

Vietor rozdúva mu vlasy,

V tom vetre sa ozývajú

Zúfanelivé chlapov hlasy.

Aj hľa! tamto z druhej strany

Margita sa naň zastrája,

Búri vodu, peny hádže,

Rúca od kraja do kraja.

Chladný pot mu tečie z čela,

Bladý strach mu tvár zakrýva,

A schytený klobúk nesie

Povetrím víchrica divá.

Chvala Bohu, šťastne presiel, —

Veslo pustí, oddychuje,

Jako jeho sudrovia

Tade prejdú, rozmyšľuje.

Obozre sa, aj hľa vidí,

Všetky plte tiahnu za ňmu,

A chlapi sa svolávajú

Tým údolím poskrúcaným.

Deň sa k večierku schyluje.

V tónach mizne dolín krása,

Len na tom strečnanskom hrade

Žiar slnca ešte jasá sa.

Pltníci letia plánami,

Hladia na tie zboreniny,

Jaký krdel vrán vreštiacich

Obletuje jich výšiny.

Už sa zmrklo, a po jednom
Z tej doliny vychádzajú,
Už sa na varínske brehy
V dlhom rade pribíjajú.

Už na pltách ohne kladú,
Jasné vatry rozduchujú,
Dlhé plamene vo tmavom
Váhu sa jim ukazujú.

Mlčiac sedia pri tých vatrách
A dymky si zapekajú,
Mutný Váh, jako v tme nočnej
Postenáva — načúvajú. —

Jak. Graichman.)*

Odboj Vešelinov.

Poveš od **Sam. Tomášika.**

Jako vyšiel Vitnedy zo zámku, čakali pred bránou na neho richtári z balogskej doliny, menovite Balázik z Drienčan, Pazúrik z Lipovca, Trieska z Hrušova. Keď ho zazreli, klaňali sa mu hlboko, držiac pod kabaňou jeden baranča, druhý prasiatko a tretí kohúta.

Nuž hrmien bohov, okríkol jich Vitnedy, čože táto slovenská bedač chce na zámku? Vari ste zase prišli dačo zobrať od slavného panstva? Otvorte papule!

Nuž prosím ponížene, pokrčil Balázik ramenama, priniesli sme vám, pán urodzený, tieto maličké darčoky.

I každý z nich ukázal, čo priniesol.

Či tak? Ach, to je iné! riekol udobrený Vitnedy. Odneste to mojej kuchárke pod zámok. Nuž, dobrí ľudkovia, čože nového u vás?

Bohdaj by som sa ja radšej nebol narodil, jako sa tejto pliahy dožiť, odpľul Balázik.

Ba čoby teraz človek i počul dobrého na svete? osmelil sa i Pazúrik. Veru nič, iba všetko čo najhoršie.

Zle je to u nás, pán urodzený, počal zase Balázik. Ani neviem od strachu, jako mám započat!

Veru tak, veru tak! kývajú Trieska a Pazúrik hlavami.

Neokolkujte tolko, ale povedzte, nuž čože je, čo sa stalo? okríkol jich netrpezlivý Vitnedy.

Už sa nám naše ženy a deti ani z dediny vychodif neopováža; bohdaj bych sa nikdy nebol narodil, vzdychol si Balázik.

Ba keďby sme v takomto súzení i ďalej sostávať mali, radšej sa vystehujeme von z dediny, riekol Pazúrik.

Veď my, pán urodzený, sa už bojíme — odpytujem vašu poctivú blávkú — i tie naše ovečky i tie naše svine von do pola vyhnať, ohlásil sa i Trieska.

Ale hrmien bohov! zkríkol Vitnedy, vedže už hovorte, čo vám je? Či vám azda Turci ležia na záhumní? či vás Nemci vyžierajú? či kýho hroma?!

Jaj, pán urodzený, triasol sa Balázik, horšie od Turka a Nemca; bohdaj bych sa nebol narodil!

U sto čertov! srdil sa Vitnedy, tak dáka mátoha vás straší?

Hadisko, veľiké hadisko!***) vyvolal Pazúrik.

Opravdivá potvora! dodal Trieska.

Azda vám doktorému do brucha vlezla, či čo? tázal sa Vitnedy.

Oj nie je to taký had, jako druhý! odpovedal Pazúrik. Veď ja som, prosím poni-

*) Básne do teraz v „Orle“ bez mena uverejnené, sú od toho samého už dávno na slovo vzatého básnika.

Redakcia.

**) *Serpentem enormis magnitudinis circa medium sec. XVIII. in territorio hocce occisum, ejus cranium, cum superiori maxilla, quantitate pugni vidi et ipse olim easdem specus inhabitasse. atque ex his porcós et oves venatum prodire solitum, ferunt. — Barthol. de pago Drehtény.*

žene, i takého videl jako pavúz; ale to je všetko nič proti tejto ozrute, ktorá má pysky jako vráta a na hlave tak veľký čierny hrebeň, čoby vystalo z neho i pädesiat takých hrebeňov, jako čo jich naši kohúti na hlavách majú.

U čerta! a či nemá snád kriedla jako šarkan? smial sa Vitnedy.

To veru nevieme istotne, odpovedal Trieska; ale bude tak tlstý, jako hla tá väžička nad zámokcou bránou; no a dlhý jako tá najvyššia jedla v tejto hore.

Nuž a čože už teraz chcete odo mňa, či ho ja mám íst chytať, či čo? pýtal sa Vitnedy.

Ba ver čoby ste nám hla, poškrabal sa Balázik za uchem, z Balogského zámku pozícali jedno veľké delo a my bysme ho namierili oproti tej jaskyni, keď tá potvora poleze von.

Do sto čertov! z toho nebude nič, okríkol ich Vitnedy. Ale viete čo? Či ste počuli dakedy o vchrybe, čo prehlta Jonáša? čo —

Na tretí deň ho zase vyvrhla na morský breh! skocil mu do reči Pazúrik.

No tak, keď viete, dám vám radu, riekol potutelné usmievajúci sa Vitnedy. Stanete si každý s ostrým bičakom pred tú jaskyňu. To hadisko vyjde a pohltí vás síce všetkých troch jako čoby dľaňou plesol; ale potom ostane to hadisko meravo ležať, jako to vždy býva, keď dačo veľikého sožere, a vtedy sa vy traja soprete päťami jeden proti druhému a rozpárate mu bičakami brucho vonkoncom od hlavy až po chvost; tak vyjdete zas na svet Boží, jako hla ten Jonáš. Či ma rozumiete?

Ba veľmi! škrabe sa Balázik za ušima.

No teda choďte domov! Čo ste sebou priniesli, oddajte kuchárke, riekol Vitnedy odchádzajúc od nich.

Kmotre, obrátil sa Pazúrik ku Balázikovi, ja bych myslel, žeby sme tých našich farahúnov postavili pred tú jaskyňu.

Ale jich musíme napred opojiť, jako sislov, radil Trieska.

Hla, veď sa to rozumie, riekol Balázik i poberal sa domov.

Na Muráni očakával Vešelín s veľikou netrpezlivosťou zprávy od Nádaždyho a Tattenbacha, jako sa jim úklady mladému cisárovi robené podaria.

Všetko naše podujatie a prajný výsledok len od toho závisí, či nám cisár padne do rúk abo nie, hovoril Vešelín jednoho rána ku svojej panej. Keď áno, tak ho jako väžna dáme zavreť na tento náš pevný hrad a nevyпустíme ho dotiaľ, kým všetky naše žiadosti nevyplní, a prestolu Uhorska pre seba i pre svojich potomkov sa nezrekne.

To by sa ovšem tak malo stať, riekla Maria dáko nedôverive na muža svojho pohliadnuc. No, ale aby sme boli istí ciela, svolajte národ, ozbrojte ľud, postavte ho pod zástavy v pevné šiky do boja; lebo verte mi, v ľudu je sila a to veľiká sila, ktorej žiadon neodolá, práve tak jako keď sa zodvihne hrozná povíchrice nad našimi vrchami a povodeň sa valí prudkým behom a neodolateľnou silou dolu dolinami, kotúlajúc so sebou ohromné skaliská a z koreňa vyvrátené jedle.

A tá povodeň obráti všetky úrodné polia a trávnisté lúky v holú pustatinu, — či nie? pozrel Vešelín divným pohľadom na svoju vňadnú manželku. Maria drahá! tvojej nárady použijeme len v najvyššej potrebe; lebo akby sme pred časom nerozvážlive všetkej tej surovej mase ľudu dali zbroj do ruky, ona by ju mohla obrátiť i proti nám samým a použiť na našu záhubu. Nie je radno, rozdráženého medveda pustit z refaze, aby ostrými zubami neroztrhal svojho pána.

Keď že tak budete váhať, hodila Maria nevrle rukou, tak armáda nemecká, čoby ste i zajali cisára, vysvobodí ho z vaších rúk prv, lež bude mať vaše vojsko a povstalci času, shromaždiť sa pod vaše zástavy.

Vyznám, riekol Vešelín, že je to pre nás veľmi neprihodné, keď práve na tento čas všetko uhorské vojsko rozkazom cisárovým je rozpustené a zámky naše sú zväčša v moci nemeckých prefektov; no predca také sme už poriadky porobili, že kade náhle doletí chýr, že je cisár väžnom a v moci našej; hneď všetko naše vojsko, zemanstvo a povstalci shluknu sa pod naše zástavy a oboria sa na roztratené oddiely vojska nemeckého.

Vtedy i ja sama vysadnem na koňa, riekla hrdo Maria; i pochytilm meč do ruky, aby ste sa vy chlapi učili od slabej ženy, jako máte za svoju vlasť a svobodu bojovať!

Už len čakaj, duša drahá! objal si žienku Vešelin, už len čakaj, kým dôjde jistá zpráva. Veď, keď sa úklad Nádaždýho nepodarí a naše zámery vyjdu na javo, — musíme sa beztak potom všetci brániť a bojovať na život a na smrť!

Voždy len potom a — potom... až bude všetko pozde! Ja aspoň i potom ešte dokážem, že veru znám život svoj draho predať!

Toto rieknuť náruživo, odišla Maria strmým krokom a ani len nepohliadla na svojho muža, ktorý jako socha meravo za ňou hľadiac naprostred izby stál.

Tá moja žena, riekol sám k sebe Vešelin, chodiac veľkým krokom po chyži, tá moja žena by veru bola v stave svojou prudkostí a nevčasnou bojovnosťou ešte všetky naše nádeje a namáhania pokaziť! Darmo je, pri ženách nehľadaj politickej zralosti a múdrej rozvahy! Ja sa myliť nedám ani od svojej vlastnej ženy, ktorú tak veľmi, tak horúco milujem; no pevne ostanem pri tom, jako sme sa v porade usniesli. Nádaždy nám má dať hoslo ku povstaniu a teraz už v každom okamžení môže sa dostaviť jeho rýchly posol.

Sotva tieto slová Vešelin dohovoril, vstúpil Nagy s listinou v ruke do izby.

Od koho to? pýta sa ho netrepežlivo palatín.

Od grófa Nádaždýho, znela Nagyova odpoveď.

Vešelin pochytil rýchle písmo, otvoril ho; no uzrúc, že je tajnostnými písmenami písané, oddal ho Nagyovi, aby ho on prečítal.

„Pane Palatín!“ číta Nagy, „naš pokus dobre bol sporiadaný, — ale žiaľ Bohu!... že sa nepodaril.“

Pri slovách týchto zbledol Vešelin jako stena. Nagyovi triasly sa tak ruky, že skoro list v nich udržať nemohol.

Len chytro ďalej, riekol Vešelin trasa-vým hlasom; už nech je jako kolvek, musíme znáť jako stojíme.

„Na určený deň,“ číta ďalej Nagy, „čakal som s 500 husármi neďaleko Štyr-

ského Hradca v hore zo zálohu až do druhého dňa na príchod cisárov, — cisár neprišiel a nás zbadali. I museli sme sa oddialiť až za uhorské hranice.“

Toto je hrozná porážka pre nás, vzdychol si Nagy.

To je prekliato zle; — no ale ďalej! súril palatín.

„Po našom odchode,“ čítal Nagy, „prišiel cisár dvoma dňoma pozdejšie jako ho čakali, sprevádzaný bol veľkým komonstvom a silným oddelením nemeckých jazdcov až do Štyrského Hradca.“

Hoj blesky nebeské!... nejaký podliak nás prezradil, vykrikol Vešelin.

„Ostatne tolko som do počul,“ pokračoval Nagy; „že svadba bola skvelá a cisársky pár s veľkým vojenským sprievodom odvezený bol do Viedne. — Tattenbach ma ujistuje, že vo Viedni bude účinkovať dľa návodu, že tam posial ticho. Či neznajú a či sa len tak stavajú, jakoby nič nevedeli o našich zámeroch? Najnovšie chýry idú, že cisár chce, aby i cisárovná čím skôr bola v Uhrách korunovaná. O tom sa nám bude treba teraz poradiť. Nádaždy.“

Teda predca nie je ešte najhoršie pre nás, vzdychol si Nagy z hlboka a položil list na stól. Qui habet tempus, habet vitam. Kto má čas, má život.

Prvý útok je teda zmarený, hovoril Vešelin jako by pre seba. Budeme myslieť na druhý a ten sa nám asnaď podarí.

Korunovanie kráľovnej musíme prekaziť, radil Nagy.

To sa veru i nesmie stať! riekol palatín. To na každý pád prekazíme, a síce dietu. Jakonáhle mi dôjdu v tom ohlade rozkazy od cisára, hneď svolám dietu. A čoby ste mysleli, kdeby práve bolo najprihodnejšie miesto ku tomu snemu?

Čím diaľ od Viedne, tým lepšie; nekde okolo Tisy, radil Nagy.

To veru dobrá rada, položil Vešelin Nagyovi ruku na plece; teda v Trebišovciach. No, a teraz idem oznámiť i svojej panej obsah listu Nádaždýho. Znáam, že tá podľa svojho obyčaja bude ma duriť do boja; ale prenáhliť sa nesmieme, lebo by všetko bolo prehrano. Tento list skryte na bezpečné miesto.

I podajúc mu ruku, odišiel.

Stane sa dľa rozkazu, riekol Nagy za odchádzajúcim meravo hladiac. Jako veci stoja, takto nám to už o vela ťažšie príjde. Ale, čo robiť? Jacta est alea!... Už jako je kolvek, my svoju úlohu previesť musíme. Najlepšia ale nádeja naša je istotne len v pomoci Turkov a Apaffyho. S tymito neomýlne vyhrať musíme — a tí nás len teraz v kaluži nenechajú, nechať nesmejú. Čo sa ale Nemecka týka, ztadiť nemáme čo očakávať: to je dokonca daromná nádeja. Musím ja len naliehať na palatína, aby teraz, keď už i naše posolstvo i naše dary u Turka účinkujú, súril Apaffyho, žeby viac neváhal, ale s vojskom svojim vtrhol do krajiny a započal boj. Jeho vojsko, ku nemuž sa pridá Rákóci, bude to jadro, okolo ktorého my svoje sily sústredíme, nemecké posádky jednu za druhou dotľčeme a z krajiny vypúďime.

Nezadlho došiel vskutku cisársky list na palatína, v ktorom bola vyslovená žiadosť, aby cisárovná jako kráľovná uhorská v Prešporku bola korunovaná. Palatín hneď odpovedal, že žiadosť jeho jasnosti predbežne krajinským stavom predstret za milú povinnosť si pokladá. I svolal snem do Trebišoviec.

Stavy v Trebišovciach shromaždené žiadosť cisárovi doprosta odoprely, udávajúc za príčinu to, že posolstvo XIII. hornouhorských stolíc nadarmo chodilo do Viedne, keď stížnostiam a prosbám krajiny od jeho jasnosti nebolo nijako vyhoveno. Uzavretie toto snemu urobilo vo Viedni nemilý dojem, takže už vtedy radcovia koruny nárádzali, aby sa prísnejšie prostriedky zaviedly naproti Uhrom, áno poukazovali i zrejme na jích odbojné zámery; len knieža Lobkovic, minister — kancelár, zachovával ešte vždy odmeranú chladnosť a shovievavosť; i žiadal menom cisára, aby palatín nový snem povolal do Prešporku.

Vešelín veľmi dobre predvidel zámysly Lobkovicove a považoval to čo šachový ťah, ktorým by mu pri jeho odbojných pokusoch

nohu bol chcel podraziť; preto novým ťahom chcel zahrmeť Lobkovicovi „šach mat“ — i vypísal s poradou velikášov a svojich privržencov snem do Baňskej Bystrice. No jakolvek i palatínka i jeho privrženci naň naliehali, že je už svrchovaný čas, aby započal boj, ináče že všetky jich sladké nádeje vlastnou jeho váhavosťou budú zmarené, Vešelín sa predca nedal nahovoriť, aby bol dal znamenie ku výbuchu vojny. On takto mudroval: pokým sa snem síde do Bystrice, dotedy sa Apaffy iste dostaví s vojskom ku Tise, dotedy i turecké vojsko postaví sa do boja; preto nech snem bystrický vypovie cisárovi vojnu, vyhlási všeobecné povstanie, a ja, jako najvyšší veliteľ uhorského vojska z vôle národa a dľa uzavretia snemu rozvinem hneď a hneď zástavu odboja. Nato máte moje čestné slovo!

S týmto jeho konečným osvedčením i najohnivejší privrženci Vešelínovi, ktorí ho po nezdarených úkladoch Nádaždy-Tattenbachovských s tým väčším úsilím a s fanatickou horlivosťou hnali do výru odboja, áno i jeho bojochtivá manželka Maria, — museli sa uspokojiť a do času ešte počkať.

Pred samým snemom bystrickým dohodili najdôvernejší priatelia palatinovi na Muráň, aby najnovšie zprávy slyšali, čo a jako si počínajú Turci a Apaffy?

Tolko viem, hovoril jedného dňa Vešelín, tolko viem s istotou, drahí bratia! že Apaffy skutočne robí znamenité prípravy k vojne a okrem toho hľadá cestou diplomatickou spojencov i pre seba i pre nás. Medzi iným poslal svojich poslancov ku volencovi Braniborskému, aby ho presvedčil, že sme my dobre rozvázili príčiny a pohnútky tohto nášho opravdu zúfaneľného kroku a že sme nahliadli svrchovanú potrebu.

Ja sa len obávam, krútil Mariaši hlavou, aby skrze tie naše rozličné posolstvá neprišlo celé naše podujatie na javo.

Alebo, podporoval jeho mienku Věcey, aby asnád kniežatá nemecké sa nepozastavily na tom, že práve teraz, keď je s Turkom už pokoj ustálený, čo ony sta spojenci cisárovi samy tak žiadaly: my Uhria sami tento všeobecný mier zase narušiť a požiari vojny poznovu roznieť ideme.

Však sa práve o to usilujeme, zastával sa Vešelín, aby sme jich mohli presvedčiť, že, ponevác my Uhria, ktorých sa to najviac týka, tajné punkty tohoto pokoja neznáme, ktoré istotne len na zkažu vlasti našej namierené byť musejú: je to vlastne príčinou, ktorá nás pohla ku odboju a k spoleniu sa s Turkami.

Ale to vyjednávanie ide veľmi zdľhave, namietol Tököly, a preto je pre nás nebezpečné.

A musíme predca len s barvou von, riekol Barkóci, lepšie dnes, jako zajtrá. Aspoň tak skôr dojdeme ciela.

Už len majte trochu pozhovenia, riekol Vešelín, ktorého tieto výčitky domrzely. Veci naše stoja takto: Menom krajiny, jak vám vedomo, vyzvali sme Turka, aby prišiel a podmanil si celé Uhorsko. Poslovia naši nám oznamujú, že vezír sľubuje, že príjde; no žiada skôr ešte od nás, aby sme mu nektoré zámky po predku do moci dali. A tu hľa trčí ten hák, na ktorom sa všetci pozastavujeme, lebo sa obávame, žeby sme na takýto spôsob Turkom vcele na milosť a nemilosť sa odovzdali. Preto poslali sme menom XIII. horňo-uhorských stolíc prosbu na Apaffyho, v ktorej sme mu vysvetlili a vyložili všetky výminky a spôsob našeho poddania sa Turkom, aby previedol konečné usrozenie a vyrovnanie medzi Uhorskom a sultanom. Veď on zná najlepšie, jako sa utvoril a vyvinul tento odboj velikášov a zemanstva oproti Leopoldovi.

A dostal ver od nás svoj diel, ozval sa Mariaši: Nemôže povedať, že sa ustáva bez odmeny.

I vezír, pokračoval Vešelín, i ministri sultánoví, ba ešte i čelnejší bašovia, jako budinský a jágerský, dostali z našej spoločnej pokladnice znamenité dary. A tak, bratia moji drahí, zo všetkého môžete nahliadnuť, že nateraz vláda nemecká v Uhrách je práve tak, jako zo všetkých strán obležený a podkopaný zámok, ktorý v okamžení jako náhle sa priloží iskra ku sudom pušným prachom naplneným, vybuší a vyletí do povetria. Preto dajte dobrý pozor, aby každý bol v pravý čas na svojom mieste a svojich ozbrojencov mal pohromade.

My sme hotoví, volali všetci.

Nuž len hoslo čakáme, riekol Vécéy.

A poddaní naši tiež s nami do boja musejú, ozval sa Mariaši.

Poddaných nech zemskí páni s kňazmi poučujú, radil Vešelín. Áno títo nech ľud svojim príkladom i oduševňujú; lebo tak to vyhľadáva šťastie spoločnej vlasti našej, aby všetci či páni či poddaní obetovali za ňu i majetky i životy svoje. Lepšie umreť, nežli byť otrokom vo svojej vlasti!

Vivat palatínus, vivat! volali všetci nadšene.

Nezadlho zatým posadali všetci na kone i poberali sa romantickým Pohroním dolu do Baňskej Bystrice.

(Pokračovanie nasleduje.)

Chvál každý duch Hospodina!

Vsade ticho, všetko odpočívá
Oblohou sa mraky rozprestrelý,
Čierna tma je — ulice už prázdne
V tichom spánku spočívá kraj celý:
Hlásnik sám len spieva uliciami
Strážac staby dobrý duch nad nami:
„Chvál každý duch Hospodina
I Ježiša jeho Syna!“

Čuješ ten hlas, ty môj národ drahý
Čuješ v tej tme, ktorá teba kryje?
Čierna noc to — a v tom tvrdom spánku
Tvoj duch krásny hynie mre a hynie. —

Hynie? áno — ale nemre, veď Bôh
Milostivý — a jeho ochrana
Ažďaj predca i môjmu národu
Len dá dožiť sa raz toho rána;
Preto: „chvál každý duch Hospodina
I Ježiša jeho Syna!“

Z väze vysokej sa zvon ozýva
Tichou nocou ďaleko zaznieva —
Hlásnik v tichej nočnej púti svojej
Pozastane, smutným hlasom spieva:
Jak sa čas ten mína len a mína,
Zase jedna odbila hodiná!

Odbila? Nie tebe neodbila
Narode mój ešte — ale beda
Keď sa ešte dlho z toho spánku
Duch tvoj strážnym hlasom zbudíť nedá!
Hor sa hore! stráž i sám nad sebou
Bo dosť skoro môže prísť tá chvíľa
Že ti cudzí nad hrobom zaspieva:
Teraz tvoja hodina odbila! —
Bdi nad sebou národe mój drahý
Ťažko visia nad tebou tie chmáry,
Príde chvíľa krutá že ti všetky
Tie nádeje tvoje krásne zmari;
Zničí všetko čo menuješ svojim
A tá chvíľa ide skorým letom

Bdi nad sebou národ mój bo pôjdeš
Zobrať — prosiť šírym cudzím svetom. —
A potom ti zaspieva tá chvíľa
Teraz tvoja hodina odbila.

Na východe rozišly sa mraky
Do kola sa rumenejú zore;
Život pohne onemelým krajom
Pomaly sa všetko dvíha hore.
Slniečka lúč pustú tmú zaháňa
Každý tvor sa veselšie pohyňa,
Každý hlások kol do kola spieva:
„Chvál každý duch Hospodina!“

Milo Tmarohorský.

Historický ozret na rastlinovedu v Uhorsku.*)

Sdeluje Dr. **Bartolomej Godra**, cis. a král. vojenský nadlekár v Mitrovici.

Rastlinoveda (botanica) stála až do 15-ho stoločia po celej Europe na tomže stupni vyvinulosti, na jaký ju národy v dobe starohistorickej boly doviedly; rozdelúvaly sa totiž v nej všetky byliny na osožné (lekárske) a jedovaté či li neosožné. V uhorskej vlasti našej táto veda pozdvihnuť sa nemohla od časov Jána Monardiho († 1536), lekára to kráľa Vladislava II., až po dobu Winterla, prvého to učára botaniky v Uhrách, ponač až dotiaľ bola iba majetkom jednotlivcov, jako: Petra Meliusa, superintendenta debrecínskeho († 1572), jezaitu Jána Lippaya († 1666), plukovníka Marsiglia († 1730), šoproňského lekára D. Löwa († 1741), Jána Dekarda (1741) a jiných, o túto vedu menej zaslúžilých mužov.

Clusius, tajomník a mudrc na dvore cisára Maximiliana II., bol prvý založiteľ vedy bylinárstva. V dobe tej, kde asi dve tretiny vlasti našej pod Turkom upely, robieval on výlety do Prešporku, Šopronu, Rábu a na ostrov Mur, sbierajúc byliny a poriadne jich

opisujúc. S umretím jeho zaspala rastlinoveda, a vo spánku svojom, ktorý asi 200 rokov trval, hlivila nečinná až do času Linnéa. Karol Linné († 1778), švédsky lekár a botanik, vystavil v polovici minulého stoločia svoju rastlino-sústavu**) na pevnej vedeckej spodine, a pomenoval byliny tak dôsledne, že pripísané jim od neho mená, upotrebovávajú sa z väčšej čiastky až po dnes. Mik. Jozef Jaquin (Žakén, † 1817), zakladateľ a dozorca cisárskej zahrady v Schönbrunne atď. uviedol tú Linnéovskú sústavu do Rakúska, a Winterl do Uhorska. Joz. Jakub Winterl, učár na universite v Trnave (1771), počal u nás prvý botaniku verejne prednášať. Keď spomenutá universita z Budína, kam roku 1777 bola z Trnavy preložená, dostala sa roku 1784 do Pešti, tohože roku povstala tam i botanická zahrada.

Prvú Kvetnu v uhorskej zemi vydal Horvátovský pod náslovom „Flora Tyrnaviensis 1774“, ktoré ale dielo nedožilo sa úplného vydania svojho. Lummitzer, výborný učedník

*) Článok tento z p. Liechardovho „Obzoru“ vyňatý, podávame doslovne v našom Orle z dvojkej príčiny: napred, že Orol venovaný je nie len „zábave“ ale i „pončeniu“, tedy i vede, a potom, že tenistý článok hoden je, aby i veľact. obecenstvo Orla obznámilo sa s obsahom jeho.

Redakcia.

**) Hlavné toto dielo vyšlo roku 1753, pod menom *Species plantarum*, v ktorom opísal 7.300 druhov bylín podľa svojej sústavy. Dva roky pred tým vyšlo klassické dielo jeho *Philosophia botanica*.

Scopoliho, spísal knihu „Flora Posoniensis 1791“. Je to z onoho veku dielo najvybornejšie, v ňomž, okrem dobrého opisu každej byliny, udávajú sa i čiastky bylín lekárskeých, ktoré v lekárňach upotrebované bývajú; väčšina bylín uvádza sa v ňom i so svojimi slovenskými menami. — Piller a Mitterbacher, jezuitovia a budínski učbári, 1782 po Slavonsku cestovavší, vydali „Iter per pozseganam Slavoniae provinciam susceptum 1783“. — Haquet, výtečný rastlino-skumatel putoval za 7 rokov po Karpatoch (Tatrách), od 1790 do 1796, a podal zprávy o svojich nálezkoch vo spise „Reise durch die daci-schen und sarmatischen Karpathen“. Nürnberg 1790—1796. — Angličan Townson, po Uhorsku mnoho cestovavší, ujavnil čiastočne botanický spis: „Travels in Hungary. London 1797“.

Kitaibel, narodený v Mattersdorfe blízko Šopronu, Winterlov učedník, potom jeho pomocník a dozorca botanickej zahrady v Pešti 1794, urobil v Uhrách epochu botanickú, stav sa učbárom rastlinovedy a lučbárstva roku 1802. Cestoval mnohokrát po Uhorsku, ako i po Horvátsku a Slavonsku, a preskúmal tieto krajiny tak náležite, ako nikto pred ním. Zomrel 13 dec. 1817. — Divno, že on sám zo svojich trúdovín len málo uverejnil. Skúmaniny a vynálezy jeho ujavnil Schuster, v diele Hydrographica Hungariae 1829; Hostale vydal, dľa rukopisov Kitaiblových „Gramina austriaca“. Výbornú jeho rastlinosbierku kúpil palatín Jozef za 7.000 zl. konv. m., po jehož smrti ona pripadla museumu peštianskemu, kde od 45 rokov dakde v kúte zapomenutá leží. — Georg Wahlenberg, švédsky prírodolubec, putoval roku 1813 po ústredných (centrálnych) Karpatoch, a opísal výkorisť cestovania svojho v diele „Flora Carpathorum principalium. Göttingae 1814“. — Baugarten vyskúmal v ohlade bylinárskom Sedmohradsko čo najdôkladnejšie, a nadobytú tam známosť rastlín podal nám vo spise „Enumeratio stirpium in Magno Principatu Transilvaniae etc. Cibinii 1816—1846“. — Diószeghi a Fazekas vydali v Debrecíne v reči maďarskej „Magyar füvészkönyv Linné alkotmányára szerint. Debreczenben 1807.“ — Karol Haberle, nástupca Kitaibelov v Pešti 1817, bol prvý, čo sústavu Decandolovskú u nás uvádzal počal.

Štefan Endlicher, učbár a scriptor v dvorskej knižnici viedenskej, vydal „Flora Posoniensis 1831“. Je to vlastne hore spomenuté dielo Lummitzerovo, dľa novej prírodníckej sústavy pristrojené. — Lang, lekárník v Nitre a praktický botanikus vydával za viac rokov „Soznam usušených bylín“ v Uhorsku sa nachodiacich. — Wierzbický, lekár v Oravici, uverejnil „Flora Mosoniensis 1820“ — „Bericht über botanische Excursionen im Banate 1845.“ Spoločne s Reichenbachom vydal: „Ichnographia botanica“. — Jeho peknú rastlinosbierku zdedilo Johanneum. — Georg Rupy, bývalý učbár na gymn. sriemsko-karlovičskom, potom na evanj. lyceum prešporskom, posledne v Ostrihome († 1847), opísal nektoré rastliny po Srieme rastúce. — Štefan Barra uverejnil v Pešti 1841: „Magyar és Erdélyországi Növénytan“. — Rachel, ranhojič v Rakovci st. nitrianskej, spísal Floru nitriansku 1847. Jako správca peštianskej zahrady botanickej, cestoval mnoho a zanechal dobré rukopisy, ktoré i tlačou vyšly.

J. Sadtler, ktorý potom, keď Haberle zavražden bol 1832, tohoto stolicu učbarsku obdržal na peštianskej universite, vydal mnoho spisov botanických, jako „Verzeichniss der um Pest und Ofen wild wachsenden Gewächse, Pest 1818“ — „Flora Pestiensis 1831—1840“. „Magyarországi fűnemek családja's földrajzi elterjedése. Pesten 1841—45“ a iné. Pod ním rastlinoveda vo vlasti našej začala veselšie rozkvitať; mnohé botanické dissertácie vychádzaly na svetlo; s Nemeckom urobily sa sútyky (connexie), vzájomným doposielaním sušených bylín. Posledne ale pripomenuto buď o veľazaslúžilom Sadtlerovi, že spisy jeho pridržajú sa Linnéovskej sústavy. Obe teda sústavy borily sa temer za 40 rokov, t. j. do 1853, ktorého roku:

J. Heuffel vydal dielo svoje „Enumeratio plantarum Banatus“ dľa prírodníckej sústavy spísané, a ním dal stálu trvácnosť Decandoleovskej sústave v Uhorsku, ktorá jako súcejšia prednosť zasluhuje. V dejepise tedy rastlinovedy vo vlasti našej bol Janko Heuffel skutočným otvoriteľom novej epochy, ohladom na jejínu učebnú sústavu. Zrodený v Modre 1800, stal sa 1829 stoličným lekárom v Luhoši stol. krašovskej, kde až do smrti svojej († 1857) úradoval. Už jako žiak hľadával so žíznivou vedochtivostou rastliny

na predhorí karpatskom pri Prešporku a Modre, potom ale botanizoval v mužskom veku s horlivou pilnosťou v rozličných krajoch, menovite i tam, kde pohorie to južným koncom k Dunaju zasahuje. Stál voždy v sútyku so vzdialenejšími milovníkmi rastlinovedy, jako: s Kotsym, Wierzbickym, Grossekom, Galim, Martinym, Vučetičom atď. Po jeho smrti vydal Janka 1858 jeho dielo *Enumeratio plantarum Banatus 1858*. Biskup Haynald odkúpil jeho výbornú a veľkú rastlinosbierku.

V prítomnej dobe, kde tak mnohí mužovia zaoberajú sa prírodovedami, u nás i rastlinoveda, do novej epochy vstúpivšia, obohacuje sa spismi početnými. Ešte roku 1842 vydal Augustin Kubinyi dielo o jedovatých rastlinách v Uhorsku (*Magyarországi mérges növények*), peknými, farbitými obrazmi opatrené, pri čom i slovenské názvy týchže bylín podáva. Učbár Dorner, kvetinár a fyziolog, je pôvodcom spisov výborných. do tejto vedy patriacich. Hazslinszky vydal v Prešove *Éjszaki Magyarhon virányia*. Dr. Gustav Reuss spísal *Kvetnu Slovenska 1853*. Je to dielo pre slovenských rastlinstva milovníkov dobré. Dr. Anton Kerner vydal soznam rastlín pilišsko-vertešských hôr a bakoňských lesov. Janka, poručík, ktorý po smrti Heuffelovej vydal dielo jeho, botanizoval v Banáte, po Kumánii i po Sedmohradsku, a sdelil viac rastlinoopisných článkov. Väčšie i menšie uhorsko-bylinárske články podávali v rozličných časopisoch, botanikou zaoberavší i zaoberajúci sa vedomei: správca Bolla, učbár Kornhuber, farár Matz, Dr. Kríž, gróf Benczl-Sternau, Richter, Keller, Szontagh, lekár Herbich, Dr. Kéry, Dr. Aloys Pokorný, Steffek (vydavší *Floru veľko-varadínsku*), Schneller, učbár Pančič, Fenczl, Dr. Schott a j. Mauksch, evanj. farár, zanechal v rukopise *Floru spišskú*; Varečka opísal dla kvetu bylín B. Bystrické. Mihálka vydal pre školy *Növénytan*, spis dla Billa a Göncziho usporiadaný. Vajda uverejnil 1836 sústavný soznam bylín, a maďarsko-latinský slovník botanický.

V novejšej dobe (1857) vydal rodák náš, baňský radca vo Viedni, Dionys Štúr, dôležitý spis o rozšírení užitočných bylín v našej države, pod názvom: *Aufzählung der phanerogamischen Nutzpflanzen Oesterreichs und*

ihrer Verbreitung. Po Štúrovom boku pre slovenský národ má najväčšie zásluhy o bylinárstvo J. L. Holuby, ev. farár v Zem. Podhradí. Mnohé vidieky precestujúc, skúmal všade rastliny a uverejnil opisy výletov svojich po Javorine, jako i Kvetnu hor. a dol. nitrianskej st. podávajúc v rozličných časopisoch (menovite i v „Obzore“) mnohé poučné články. Podobne i doktor Gustav Zechenter, kr. baňský lekár v Kremnici, uverejnil v „Obzore“ viac dôležitých botanických článkov, jako na pr. v laňskom ročníku návod o sbieraní bylín lekárskejších. — D. Lichard sdelil a sdelúva tiež mnohé botanické pojednania, zvláste zo stanoviska praktického. Neilreich vydal *Aufzählung der in Ungarn und Slavonien wachsenden Pflanzen 1866*. A ponevác ovšem i slavonské a horvátske spisy, túto vedeckú vrstvu obohacujúce, Slovákovi znat treba: robiac ozret na bylinárstvo v Uhorsku, chcem upozorniť i na nektorých Juho-Slavianov, vedu rastlinstva zvelaďujúcich. Boguslav Šulek, náš tatranský rodák, vydal: *Biljarstvo*. Uputa u poznanie bilja, u Zagrebu 1856—59. Dielo dla naturálnej sústavy spísané. Schlosser a Vukotinovič podali *Syllabus Florae Croatiae. Zagrabiae 1857*, jako i *Novú Kvetnu Horvátska*, minulého roku ujavnenú. V južnoslavianskom nárečí uverejnil tiež botanické spisy svoje: Veselič, Dr. Kiseljak, Jukič, Andrej Volny, Joakim Stuhly, Vilém Lambl, Visiani, Pavlovsky, a ochotne sbieravali byliny: Pavič, Buday, Volny a iní. Posledne urobiť musím zmienku o najnovějších tohoto druhu zjavoch. Už hore menovaný Dr. Kerner za našej doby opisuje v botanických novinách: *Die Vegetations-Verhältnisse des mittleren und östlichen Ungarns und angränzenden Siebenbürgens*; a plukovník Sonklar sdeluje *Kvetnu okolia bielocirkevského (Weisskirchen) v banátsko-vojenskej hranici*.

Z krátkeho tohoto ozretu historického vidno, že slovenskí vzdelanci, ak nebereme ohlad na spisy v cudzej reči uverejnené, dosiaľ veru malé zásluhy nadobudli si o vzdelávanie rastlinovedy, i srdce a ducha obveselujúcej, i krásocit vzbudzujúcej, i mravy ušlachtľujúcej; kdežto ľud náš nielen rastliny domáce dla mena zná, ale i jich liečivé a jinnák prospesné vlastnosti ochotne skumáva. Teraz ale i u nás pre túto vedu nastávajú

lepšie časy, kde ju viac mužov horlive pestuje, kde národnovedecký ústav Matica Slovenská jej pozornosť svoju venuje, a kde s nádejou silnou očakávať sa dá, že pána

J. L. Holubyho „Novoročné vyzvanie“ (v 1. čís. tohoroč. „Obzoru“), ku mládeži slovenskej a učebným ústavom našim upravené, v účinkoch svojich stane sa požehnaným.

Dve pištole.

Prostonárodná činohra od Sziligetihó.

OSOBY:

Barón Adolf Skalický.

Elenka, jeho dcéra.

Vranohradský, statkár.

Gustáv Šamoslavín.

Jasenský, prísedník súdu.

Borčický, služný.

Vidranský, prisazný.

Krahulec Miklúš.

Karol Zápoľa, výberčí.

Lujza, jeho žena.

Jožko, jejich syn (6 rokov).

Ján Melina, poštár.

Seréna, jeho žena.

Košťal,
Zima, } súdovia.

Matay, }

Kostrnok, temničiar.

Ludmila, spoločnica Elenky.

Pavol Hugáň, holič.

Cecilia, jeho žena.

Nácko, jeho tovaryš.

Bergerka, kupkyňa.

Smätana,
Boček,
Roháč } mešťania.

Bobák, zbojnícky náčelník.

Nalejko,

Barnúch, } zbojníci.

Kýčer, }

Martin Kočuha, rybár.

Zuzka, jeho žena.

Mišo, } prievozníci.

Palo, }

Tomáš Kulich, hlásnik.

Papula,

Bahník,

Tóder, } väzni.

Katoš, }

Vavro, }

Mákyš, kmín.

Nevädza, hajdúch.

Kamas, svinský pastier.

Janko, jeho syn.

Juro,

Ferko, } sluhovia.

Pišta, }

Samko Cverna, krajč. učen.

Tereza, komorná.

Anča, služka.

1 Panáčok.

Panduri, zbojníci, vojaci, hostia, ľud.

PRVÉ DEJSTVO.

(*Karty a láska.*)

I.

(*Pekná izba u výberčího. V zahume oblok na ulicu, pri ňom dvere na chodbište; krom toho dve bočnie dvere.*)

Výjav prvý.

Lujza, Melina, Seréna, Hugáň a Cecilia okolo stola sediac kávu pijú; *Jožko*, šesťročný chlapec zízä do tanierov a svojou dotieravosťou je hostom nepríležitým.

Hugáň. (V ruke gitaru, spieva. Oblek jeho je: žlté nankynové nohavice, svetlý modrý frak, na košeli veľiký, nezapnutý, von vyhnutý krágel, okolo krku voľno príviazanú ružovú šatku, na nohách črevice, a má hladké belavé vlasy, mnoho rečí, slovom — je šašo, vetroplach.)

Cecilia (spieva)

Keď som išiel cez Trnavu

Tou panskou ulicou,

Videl som tam tri dievčatká

Poza okenicou.

Jedna bola Karolína

A druhá Kristína

A tú tretiu nemenujem

Lebo ju milujem.

Všetci. Bravó! bravó!

Lujza. Bravó, Figaro, bravissimo!

Hugán. Ruky bozkávam sladká milosť pani. Ale ešte jednu šialočku bych prosil.

Lujza. Jakú ľúbite? (Vezme šialku a nalieva.)

Hugán. Len mnoho kávy, nie menej smätanky, ale tym viac cukru, vzáctna milosť pani. — Ruky bozkávam (vezme podanú mu plnú šialku.) Ešte trochu kávy, prosím! (Naleje mu.) Ruky bozkávam. Ešte trochu mliečka, prosím (naleje mu.) Ponižene ďakujem. A ešte kulinok cukru (vezme cukornicu a všetok cukor si vysype do šialky.) Ponižene ruky bozkávam. (Vezme tri kusy koláča, jeden z nich svojej žene podá.) Cica! tento malý koláčok, s dovolením milosť panej strč do cekera.

Lujza. Prosím, nech sa páči. (Na bok.) Bezočivý!

Jožko (plače.) Aby si sa s ním zadržol; veď mne nič nezostane!

Lujza. Jožko, to sa nesvedčí!

Hugán. Roztomilé dieťa! k zjedeniu si! (Hladká ho.)

Lujza. Ba jeho šťastie, že je nie k zjedeniu, bo by už tiež bol v cekeri.

Hugán. Milosť pani žartuje. (K Jožkovi.) Nech sa páči, mladý pán, poďme, pime z jednej šialky. (Dá Jožkovi šialku len k ústam, sám ale veľké glyy robí.)

Cecilia (afektovane.) Paluško môj, slovo sem, slovo tam, no veľmi nesvedčne chováš sa: sehr ordinár! (Zase strčí kus koláča do cekera.)

Hugán. Mladá pani má právo hubu držať.

Lujza. Jožinko môj, idi k Verone, a povedz jej, aby ti dala chleba s maslom.

Jožko. Ale tento zrút-báfo nech neide so mnou, lebo by mi ešte i to zjedol. (Skačká von.)

Hugán. Jaká to milá naivnosť! (Vezme gytaru.) Keby tu v meste bolo viac jednotomyslnosti, jaké utesené koncerty by sme dávať mohli. I pani kontrollórka spieva!

Lujza. No je divná persóna; k nevystátiu.

Cecilia (pre seba.) Oh a ty! čiže si mi k vystátiu!

Seréna. (Trochu už obstarná, nepekčná, vždy hnevivo zazerá; oblek nápadný.) A maluje sa!

Lujza (pre seba.) A ty vary nie! (Klopanie na stredných dverách.) Herrein!

Výjav druhý.

Šumoslavín, predošlí. *Zápoľa* vonku.

Šumoslavín (v jednoduchom čierňom obleku; držanie jeho vážne, šlachetné.) Dobrý večer!

Lujza. Ach, pán Šumoslavín, dobrý večer! (S pokynutím na hostov.) Známý vám, však ver?

Šumosl. Mám šťastie.

Viacej. Naše je šťastie.

Šumosl. Zajtra včas ráno odchodím. —

Viacej. Ach, nemožné!

Lujza. Nech sa páči sadnuť.

Šumosl. Ďakujem. (Sadne.) A poneváč som milosť paňou a drahým pánom manželom tuná tak laskave prijatý bol, pokladal som si to za milú povinnosť, vysloviť za to moju neohraničenú vďaku a úctu, a pokorne odobrať sa.

Lujza. Neomylné veľmi vážne príčiny byť musia, že nás tak neočakávané zanechávať ráčite; istotne veľmi vážne! (Pohľad porozumenia na Serénu, Seréna kývne hlavou Lujze, potom Cecilii, Cecilia úsmešne žmurkne jej na vzájom.)

Šumosl. Príčina môjho odchodu je veľmi jednoduchá: panička Elenka, ktorú som ja spevu a francúzčine vyučoval, dnes má svoje oddavky.

Lujza (namerene.) Teda Elenka je príčina — ó to milé stvorenie!

Seréna. A na svoj vznešený rod, ani za mak pýchy nemá; ja bych stavila, keby to od nej viselo, žeby sa ani mesaliancie nehrozila.

Cecil. Hovorila, že jej lekcie zo spevu najmilšími boly, a že vraj sa predca viac nenaučila, jako: „Oh Sindóro ľúbim ta, verne ta milujem.“

Lujza. Ach, ba ja som počula, že jej lekcie z francúzčiny milšie boly, a že vraj hneď na prvej lekcii naučila sa: je vous aime“, alebo po slovensky „ja vás ľúbim.“

Cecil. Tomu ju jej budúci manžel, starý pán z Vranohradu, ani za dvadsať hodín nena učí.

Šumosl. (v rozpakoch.) Upozorňujem vás, ctené panie, že tí, o nichžto hovoríte, nie sú prítomní; a potom že spevu a francúzčine ja vyučoval som paničku Elenu.

Všetci (smiech.) Vieme! vieme.

Lujza. Veľmi pekne od vás, že berete na seba úlohu Elenkinho pravotára.

Seréna. Ale úlohu zastávania pána Vranohradského, jej budúceho manžela, by sotvy vzal na seba.

Šumosl. A prečo nie? Keby ctené milost panie tak neútle boli, jaké iste nebudú, žeby o ňom nespravodlivé úsudky vynášaly: iste i zaňho ozval bych sa.

Lujza. Dľa toho teda s vašim milostivým dovolením spravodlivé úsudky môžeme o ňom vynášať. Spravodlivá pravda je ponajprv: že Vranohradský a Elenka nehodia sa do vedna, lebo Elenka má 16 a Vranohradský 56 rokov.

Seréna. Podruhé, že je Vranohradský brucháň, kdežto nieto nič ohydnejšieho jako muž s vampľom.

Hugáň (ukážuc na Melinu.) Prosím, milost pani, nezapomínajte, že je i váš pán manžel tuná!

Seréna. Či tak!

Melina. Moja žienka len žartuje, hehehe!

Cecil. Ale vzdalujeme sa od themata —

Šumosl. (s pretvárenou veselostou.) Jehožto variácie nemožno mi do konca vypočúvať, bo veľmi ponáhlam sa; a preto prosím vás, milost pani, ráčte ma k vášmu manželovi pustiť, rád bych s nim pár slov medzi štyrma očima prehovoril. Služka mi povedala, že je doma.

Lujza. Ano, doma je; no nikoho ani len vidieť nechce; zase naň prišla tá jeho hypochondria a zamknul sa tuná do izby.

Šumosl. (na bok.) Istotne zas prehrál. (Na hlas.) Prosím vás, ráčte ma k nemu zaviesť, mňa iste vďačne vidieť bude.

Lujza. Dobré, ja nedbám; ale potom neráčte mňa obviňovať jestli nemilú odvetu dostanete. (Klope na bočnie ľavé dvere.)

Zápoľa (z vnútra hnevivo.) Kto je to už zas?

Lujza (hlasnejšie.) Ja som to, dušinka.

Zápoľa (z nutra, nevrlo.) Daj mi pokoj. Už vidím, že ani vo vlastnom dome nemám pokoja. Nebúr ma.

Lujza (k Šumoslavínovi.) No, vidíte. (Hlasnejšie.) Dušinka, veď to nie ja, ale pán Šumoslavín; zajtra odcestuje.

Zápoľa (v nátri.) Šumoslavín? Nech príjde! (odomkne dvere.)

Lujza. Nech sa páči. Podivné to, pred vami otvoria sa dvere, ktoré pre mňa zatvorené boly!

Šumosl. (poľubi jej ruku.) Dvere tieto otvorily sa takému citu, ktorý je s láskou vlastný brat. Porúčam sa! (Vnide dnu.)

Lujza. Videli ste, jako sa červeňal, keď sme Elenku zpomínali?

Seréna. A tie francúzske lekcie?

Cecil. Ba ten spev!

Melina (prostosrdečne.) A bola by to vskutku pravda, že sa on a Elenka vzájomne milujú?

Seréna (vášnivo.) A vy, pane, opovažujete sa pochybovať o tom, keď to vaša manželka tvrdí?

Melina. Pištok môj zlatý — však — (Seréna mu hnevivý pohľad vrhne.) No, ovšem, lúbä sa, ano —

Cecil. (k svojmu mužovi.) I ja to vždy vravím môjmu Paluškovi, že manžel povinny je uveriť, čo žena tvrdí.

Hugáň (kýchne.) A jestli to nemôže uveriť, nabije manželku.

Seréna. Ale kto je to vlastne, ten Šumoslavín? lebo že je to len vymyslené meno, to stojí.

Hugáň. Jestli dobre pamätám, videl som ho, keď som bol kursistom v Pešti; tuším, že bol markérom, alebo kellnerom.

Lujza. Ach, te je nemožné! je o veľa vzdelanejší.

Seréna. Vary bude dajaký francúzky emigrant.

Lujza. Pre francúza je pritažkavý.

Seréna. Teda asnaď poľský úskok bude.

Cecil. Ani jedno, ani druhé. Len sa mu, prosím vás, dobre prizrite: či nepozorujete na jeho tvári isté orientálne tahy? Ak Šumoslavín nenie žid, ja niesom Hugánka.

Lujza. No teraz už, prosím vás, ráčte mi odpustiť, ale nutno mi prispiešit sa s toalettou; zvečierieva sa, a pozvaní sme k barónovi Skalickému. (S pýchou a opovržením.) Ale asnaď i vy?

Cecil. (So vzdychom.) My nie.

Seréna (sošpúli ústa.) Barón mi raz tolko všeličoho pekného písať chcel, že som prinútená bola odkázať ho k môjmu mužovi, postárovi, aby svoje listy kroz neho frankirovať dať; odtedy nestojíme si vo vzájomnej milosti.

Melina (sprosto.) A kedy to bolo môj pištok zlatý? lebo ja to veru nepamätám.

Seréna (tajne Melinovi.) Mlč, lebo dostaneš. (Na hlas.) Teda porúčame sa. (K Lujze.) Nech i ja mám šťastie ctená priateľka! (Poklona.)

Cecil. (i na seba to berúc.) Ó dozaista príjdem. (Poklona.)

Hugáň. Ach, vary by sme my vystali! Bože uchovaj! — To jest, hneď ta pôjdeme; ano, na večeru pôjdeme. (Poklona.) Srdečná vďaka! (K svojej žene.) Cica! dnes u milost panej budeme večerať.

Seréna (k Lujze.) Ale volala som ja tých? Pes vás volal! (Na hlas.) Teda do videnia! Arrevoar! — Mužičku! tvoje rameno! (tajne.) dnes si sa veľmi neokrúchane držal.

Melina (s boľným pohľadom k nebu.) Ach, keby len moja žena nebola poste restante! (Odídu.)

Hugáň. Cica! ruku bozkaj! — Milost pani, váš sluha! — Ó vy ráčite byť k nám veľmi milostivá a blahosklonná. Kebych len i ja raz už mohol výraz dať mojej horúcej úcte a vďake; želim si, aby vás daktorý váš zub náležite rozbolel, a mne aby popriano bolo, môcť ho z puhej vďaky vytrhnúť. Alá-szolgája! — Cica sprav komplement. (Odídu.)

Lujza (sama.) Tejto pijavice nie som v stave ztriasť sa; — hm, a môj pán manžel, vzdor všetkej svojej melancholie tu i tu vďačne spočinúť nechá svojmu zraku na nej; to je nebezpečné; tým viac, že tuším ani ona není dajak zbláznená do svojho muža. Ba i nedávno, príjdem domov, a koho tu najdem? pani bolbierku Cicu, jako ju jej manžel nazýva; môj muž do rozpakov prišiel, pani Cica sa začervenalá — nuž prečo? On čosi zamumlal; tuším že nevedel, kam z konopí. No ale, nech sa mi len moje podozrenie jako tak dokáže, ej, na moju veru, obom oči vyškrabem! — Aha idú! (Odbehne v pravo.)

Výjav tretí.

Šumoslavin, Zápoľa (z Javy.)

Šumosl. Ach, nechaj ty také myšlienky! (Má v ruke pištoľ.) Pištoľ, a nabitá, — také veci nezvykli sme bez príčiny povalovať sa nechať na stole! — To nedostaneš nazpäť! Ja bez tak odchodím, a nemám na cestu zbrane, môže mi táto dobre poslúžiť. (Vopchá ju do vaku.) A teraz už s Bohom!

Zápoľa. Len ešte na pár okamihov ostaň.

Šumosl. Pamätaj na mňa a na moje slová: nehraj sa viac. Máš ženu a dieťa, neurob ich nešťastnými.

Zápoľa. Bár bych karát nikdy nebol videl!

Šumosl. Máš poctivý chlieb.

Zápoľa. Planí kamarádi ma zaviedli.

Šumosl. Zrečieš sa, však ver, tej hroznej náruživosti? — Upokoj ma, prosím ta; ťažkým srdcom lúčim sa s tebou, no potešovať ma bude to, že ťa vyhojeného zanechám.

Zápoľa. A ty vyraz si z hlavy tú, ktorá nikdy nemôže byť tvojou. Zabudni, zabudni Elenku.

Šumosl. Ach, len bych srdca nemal!

Zápoľa. Buď mužom a pracuj — a iste ju zapomenieš. Môžeš ešte šťastným byť.

Šumosl. Šťastným?! — Nikdy a nikdy! S Bohom! (Ide.)

Zápoľa. S Bohom! (Pre seba.) Či mu povedať, že sa viac nevidíme?

Šumosl. (Zastane pred dvermi; roztvorí náručie.) Brat môj!

Zápoľa. Brat môj lúbezný! (Slziac, vrele objímu sa.)

Šumosl. S Bohom! (Vyvinie sa z náručia bratovho a rýchle odbehne.)

Zápoľa (sám.) O pár dní počuje truchlovesť, že nieto ma viacej. (Vrhne sa na pohovku.)

Výjav štvrtý.

Zápoľa, Lujza (nese šaty a škatulu s čepcom.)

Lujza. Nuž a ty mužú ešte voždy v ne-dbale? Zapomnel si, že k barónovi ist máme?

Zápoľa. Doma zostaneme.

Lujza. Doma že zostaneme? — Ty žartuješ — alebo —

Zápoła. Doma zostaneme, bo nemám chuti k návštevám.

Lujza. A preto teda i ja doma zostat a tvojim vrtochom holdovať musím?

Zápoła. Lujza!

Lujza. Ej muži môj, čo je moc, je vela! Čo povie barón Skalický?

Zápoła (s bešom.) Barón? Barón?

Lujza. Pre Boha, čo ti je!

Zápoła. Hahaha! Že vraj čo mi je! — Keby si vedela, kam ma ten barón priviedol?

Lujza. Mužu, tvoj divý vzhlad ma straší. Povedz, čo ti je? prečo sa ti oči tak divo točia?

Zápoła (ztišený.) Lujza, sadni si ko mne. Tajenie tu viac neprospeje. (Vyníma z vauku pár predošej pištole.) Či vieš, že som si túto pištoľ už tri razy namieril do čela, a tri razy som ju zbabele odložil; nemal som dostatočnej sily: prestrelil si mozgy.

Lujza. Milostivý Bože! (skočí.) Pomoc! hudia, pomoc!

Zápoła. Čitt! ticho buď! ani slova! (Ztiahne ju na pohovku.)

Lujza. Ale teda čo sa stalo?

Zápoła. Všetko ti rozpoviem. Mojou kliatbou je to, že preložili ma do tohto malého mestečka, v ktorom nuda, prvá to sieť pekla, obtáča človeka. Ako znáš, u baróna Skalického každodenne schádzava sa početná spoločnosť, záležajúca z pánov na okolí bývajúcich, a jediná zábava, jediný poživok nás — sú karty — je fáro. Banku voždy barón dáva; a vraví sa, že veľmi dobre mieša karty, a zná vraj, kedy ktorá karta má padnúť v pravo a kedy v ľavo. I ja som bol pozvaný. Zlata a bankoviek celé mohyly ležaly pred nimi. I sám som zo žartu postavil pár dvadsiatnikov — a vyhral som; mnoho, veľmi mnoho som vyhral, a to stalo sa základom mojej zkazy! Kebych bol prvý raz prehral, bol bych vytriezvel; no vyhral som, a hral som poznovu, a prehral som celú svoju výhru, ba ešte i dve stovky z vlastných peňazí. „To musíš nazpäť dostať!“ zašoptal mi diabol, a hral som poznovu, a poznovu som prehral. „Musíš vyhrať!“ opäť zavznelo mi v duši, a prehral som i všetky svoje peniaze, ba prehral som i z úradných peňazí mnoho, veľmi mnoho — nevynahraditelne mnoho! — Desattisíc zlatých mi v pokla-

dnici chybí. — Zajtra mi príjdu pokladnicu prezerať. závorbovať: vec prezradí sa a mňa zahanbeného, potupeného zavlečú do väzenia. A tych 10.000 zlatých — žena! — leží v barónovej skryni.

Lujza. Hrozná vec!

Zápoła. A to ti prisahám, ze ja tu potupu neprežijem.

Lujza. A zapomínaš mňa a naše dieťa? Urobíš nás žobrákmi, povrhelmi?

Zápoła. Už som vás nimi зробil. Niet inej pomoci, musím sa zastrelit.

Výjav piaty.

Jožko. *Predošlý.*

Jožko. Apuško môj, nedaj ma, Verona povedala, že ma židák vezme.

Zápoła. Syn môj, syn môj drahy! (Slziac ho objíma.) Musím ho ratovať.

Lujza. Tak je, muž môj; ty pre nas žit musíš.

Zápoła (vstane, a veľkymi kroky hore dolu chodí.) Musím — za jakúkoľvek cenu.

Lujza. Za jakúkoľvek?

Zápoła. Ja žit budem, ja žit musím. (Pokojne k Lujze.) Idi, obleč sa; a ukáž svetu veselú tvár.

Lujza. S týmto pokojom na tvári si ešte strašnejší!

Zápoła. Barón k mojim peniazom neprišiel spravodlivou cestou, — musí mi jich vrátiť — ja sám vezmem si jich! (Vezme syna hor do náručia.) Teba vidiac, som k všetkému hotový. (Odíde v pravo.)

Lujza. A čo zo mňa bude? Oh karty! nešťastné karty! (Odíde za mužom.)

II.

Dvorana u baróna Skalického; jedny hlavnie, dve bočné dvere. Zvečierieva sa.

Výjav šiesty.

Elenka, *oblečená jako mladucha, Šumoslavín.*

Elenka. Gustáv! maj so mnou milosrdenstvo, ratuj ma!

Šumosl. Buď pevná; Bôh je s tebou, pomôže ti.

Elenka. Ó Gustáv! Slová tvoje nie sú tak mrazivé k ochladeniu môjho srdca, ako boly kedysi horúce k rozžihnutiu plameňa

mojej lúbsti! — Veď sotvy už sebou vlád-
dzem; už viacej razy mi tak bolo, že zdria-
pať si musím tento veniec z hlavy, zapome-
núť všetko, a — nech sa čokoľvek stane,
vrhnúť sa tebe do náručia!

Šumosl. Ver mi, Elenka moja, tvoja ná-
ruživosť je choroba srdca, ktorú čas a roz-
lúčenosť iste vyhojí.

Elenka. A ty to veríš? No Gustáv, ak
to veríš, nelúbiš ma a nikdy si ma nelúbil;
iba lútosť a nie láska pripútala ťa ko mne.

Šumosl. (vášnive.) Ale ja žebych ťa ne-
lúbil?! (Zpomätá sa.) Odpusti — zabudni ma —
S Bohom, na veky! (Ide.)

Elenka (objíma ho.) Gustav môj! nie,
nemožno mi rozlúčiť sa s tebou.

Barón (vonku za strednými dvermi.) Tu vo
dvorane, hovoríš?

Šumosl. Pre Boha! Otec — sober sa!

Elenka. Ešte vozdy sa pretvarovať
musím?

Výjav siedmy.

Barón, predošlí.

Barón (45 ročný muž, vyzitý, bladá, pyšný.)
Ach, tu si Elenka? A už pristrojená? (Hľadi
na ňu cez okuliár.) Pekne, krásne. Charmant.
(Na bok.) Ten starý čert mi skutočne anjela
ukradne. (Na hlas.) Ale čo to? Tvoje oči sú
červené?

Elenka. Otec môj, nemožno, nemožno!
Pre Boha, nenúť ma k tomu.

Barón (k Šumoslavinovi.) Obzrite sa po
dome; budem-li vás potrebovať, zacengám.

Šumosl. (s poklonou preč.)

Barón. Vidiš, zase si sa zabudla! —
Povedal som ti, že to byť musí, nepremenlive,
nezvratne! Rozumieš ma? — Vranohradský
je potomok starej rodiny, je bohatý, a vezme
si ťa bez vena; a to vieš, že moje financie
nebars dobre stoja. Zkazilo ma bývanie v zá-
hraničí a skvos a nádhera; slovom, neráďbych
aby si k dákemu škandálu príčinu zavedla.
Povedal som raz, to byť musí, a tu nepro-
spejú viac ani reči, ani slzy; chcem to ne-
zvratne, rozumieš ma?

Elenka (plače.) Neprospejú ani slzy?

Barón. Nie! — Ba ja ani nechápem,
ako môžeš byť taká neskúsená? Starý man-
žel — čo že je to za veľiké nešťastie? —
Ty si barónka, tvoj muž nesmierny boháč —

a starý muž neprieči sa dobrému tónu. —
Ale čo ti mám lekcie dávať vo vecach, ktoré
samy od seba príjdu? Tá tvoja prílišná než-
nosť a stud, a tá — ako že ju nazvať? pre-
hnaná citlivosť — jedným slovom, Arkádie
niet už na svete; a starý je len dotým hro-
zným pre dievča, kým je mladoženichom; keď
sa raz manželom stane, potom — Eh, id,
a utri si slzy; o pol roka ty svet v inom
svetle vidieť budeš. Adieu!

Elena. Otče môj, ku krajnosti ma pri-
nútiš.

Barón (rozzlobený.) A ja vravím, že to
byť musí! Rozkazujem! — rozumieš? Roz-
kazujem!

Elena (utre si slzy.) Nebudem viac pla-
kať! (Odhodlane s malým prízvukom hrozby.)
Nebudem plakať! (Rýchle preč bočnými dvermi.)

Barón (sám.) Ešte mi dajaký škandál
zrobí. — Musí kohosi lúbiť; to nie je pusté
nenávidenie určeného jej mladoženicha; ano,
tajná láska to byť musí. (Otvori strednie dvere.)
Šumoslavín!

Výjav ôsmy.

Šumoslavín (strednými dvermi), Barón.

Šumosl. Rozkážte veľmožný pane.

Barón (rozvlačive.) Mám k vám trochu
dôvery; zdáte sa mi byť statočným človekom.
(Rozhodne.) Ja vám dôverujem. (Rozvlačive.)
Elenka — akože sa vyslovíť? — akosi ne-
bars rada ide za Vranohradského, a ja toho
príčinu v tom hľadám, že asnaď dakoho
iného lúbi.

Šumosl. (prekvapený.)

Barón. Ona to síce tají — Nezbadali
ste vy ničoho? — Viete, ja nemôžem na
takéto pletky pozor dávať.

Šumosl. A ja som nezvyknul, veľmožný
pane.

Barón. Teda vy nič neviete? Zajtra, však
ver, zajtra odchodíte? — Zdá sa mi, že som
vám už vypovedal.

Šumosl. Ráčili ste.

Barón. Dnes ešte tuná zostaníte; možné
že potreba bude na vás, — sprevadzať da-
jakú pieseň na piáne, podarí-li sa nám na-
kloniť baronesku k tomu, aby zaspievala.
Najlepšie, vy sami vyberte pieseň, ktorú naj-
podarenejšie zvykla spievať.

Šumosl. Jako rozkázat ráčite.

Barón. Tu máte malý nádavok na váš plat. My nezvykli skrbliť.

Šumosl. (neprijme.) A ja nezvyknul bez zásluhy prijímať.

Barón. Ste dnes veľmi surový. Nate!

Šumosl. Ráčte to na dajaký dobročinný alebo národný cieľ venovať, a budem vám zaviazaným.

Barón. Ja nezvyknul som na národné ciele dať obetovať. Tieto peniaze som sluhoovi obecal. (Otvori strednie dvere.) Žorž! rozdeľ toto medzi sluhov, na pamiatku dnešného dňa! — A moji hostia!

Výjav deviaty.

Borčický, Vidranský, Zúpoľa, Lujza a viac hostov. (Poklony.)

Šumosl. (pre seba.) Takého človeka, a takého otca, Bôh mi svedkom, nehodno mi šetriť, a preňho zriecť sa ponúkajúcej sa mi blaženosti.

Borčický (starý, ošumelý chlap.) Servus humillimus, domine magnifice. Ach jakú by moja nebohá Katica radosť mala, vidiac, že jej milý brat, spectabilis dominus Vranohradský, môj drahý švagor, na svoje staré dni tak krásne dievča dostane; hahaha!

Barón. Veľmi som zaviazaný. (Na bok.) Neokráchaný mamlas!

Zúpoľa. Jako ste spali, veľkomožný pane, po veľkej retiráde, v ktorej ste nás náležite ošklbali.

Barón (úsmešne.) Hja, hra je pre gavalierov.

Výjav desiaty.

Predošli a Vranohradský (módne oblečení, šedivé vlasy, na čierne zabarvené bajúzy, veľké brucho; pri tom affektovanie takosti pohybov.)

Vranohr. Dobrý večer, dobrý večer! (k Borčickému.) Ach švagre, i ty tuná? Ach, milý švagre môj, opozdil som sa, však ver?

Barón. Ešte nie, môj milý báto; — či čo — môj milý pán syn, chcem povedať.

Vranohr. Pozri len von cez oblok, bratku, či čo — chcem povedať, švagre môj, — bieda k tomu zvyknuť — pozri von, na jakých štyroch šarkanoch som prišiel; vidíš to bude ekypáža mojej budúcej. — A pozri (vytiahne

z vaku šatulu) toto hľa je sobášny dar. Mal som ho síce prv poslať, no tá psia lámka ma zase tak veľmi tryznila, že som na všetko zabudnul. No nič to! umienil som si, že najbližšiu jar do Gräfenbergu pôjdem, vyumývam sa, a navrátim sa nazpät jako druhý Adonis.

Výjav jedenásty.

Predošli a Elenka.

Barón (pre seba.) O pár rokov bude moja dcéra najbohatšia vdova v Uhorsku, hahaha!

Vranohr. Ach, moja nevesta! — krásne, utešené dieťa!

Hostia (obklopa Elenku; vzájomné poklony a pozdravy.)

Vranohr. (chce sa tiež k nej dostať.) Ale páni moji a panie moje, veď bych ja vlastne bol mladoženich, a svedčeno by bolo, abych ja prvý pozdravil svoju lúbeznú nevestu.

Hostia (rozstúpa sa; úsmešne.) Nech sa páči!

Vranohr. Krásna Elenka, či smiem vašu ruku svojou nazvať?

Barón (pre seba.) Benevolisacia by šteglivou bola, obráťme grzno. (K Vidranskému tajne.) Amice, vyzvete nevestu, aby nám dačo zaspievala.

Vidra. (k Elenke.) Milost slečinka, uctive prosím, ráčte nás vlnením vášho strieborného hlásku oblažiť.

Hostia. Ano, ano prosíme.

Barón. Moje milé dieťa, urob to na všeobecnú žiadosť. Šumoslavín, sadnite si k pianu. (K Borčickému.) My dotym vyhotovíme manželskú smlúvu.

Vranohr. Ja všetko mojej neveste venujem. (Na bok.) Ale jako podivne vyhliada? A ten prisažný? ako na ňu oči vyvaluje! ak tak toho prisažného ľúbi!? No nech len mojou ženou raz bude, veď ju ja zavriem do klieťky.

Borčický (zamestkný písaním smlúvy.)

Šumosl. (sadne k pianu a hrá.)

Elenka (spieva.)

Oj hor sa, hor! z krvácajúcej hrudi.

Na nejž, milý, horí slza tvoja;

Žiaľnu dušu mi čas lúčenia buď,

V dialku ženie ma preč sudba moja.

Roztvor ešte raz nebo tvojho zraku,
Rajským blahom pohľad usmievavý:
Nech jeho líce vrhnú žiar storakú
Mojej duše čierne na mrákavy.

Elenka (vždy citlivejšie a citlivejšie spievala, a s koncom piesne vrhne sa na Šumoslavína, obejmuc ho.) Tvoja som, večne tvoja!

Všetci. Čo to?

Borčický (ktorý smluvu písal a nevie čo sa stalo.) Manželská smluva je hotová, len ju podpísať načim.

Vranohr. Tak i ja badám.

Barón. Zbláznilo sa to dievča!?

Vranohr. Teda svojho učiteľa ľúbi!?

Barón (vytrhne Elenku z náručia Šumoslavínovho.) No dokiaľ ešte trvať má tento škandál? — A on, biedny nevďačník — ale prečo sa miernim? a prečo ho kroz sluhov vyhodit nedám?

Vranohr. Alászolgája. (Odíde.)

Elenka. Otče môj, vy sami príčinou toho; nepočúvali ste na prosby, neprospejú slzy — Netajím to viacej, ano, tento mladík vládne mojim srdcom a pôjdem alebo zaň, abo do hrobu.

Barón. No radšej do hrobu! — Marš do tvojej izby, a zajtra do kláštora! — Ztrat sa mi z očí

Elenka (nemo a poslušne v pravo preč.)

Barón (k Šumoslavínovi.) A vy, pane, bez odkladu zanechajte môj dom, lebo ináč ne stojím za to —

Šumosl. Pane barón, vypočujte ma. Ja nehľadal som lásku baroneskinu; jej láska mi v ústrety prišla, proti ktorej ja všemožne bojoval —

Barón. Pane, už ste tolko povedali, že zaslúžite abyh vás za to vypalicovať dal.

Šumosl. Pane! K takej reči nemáte práva!

Zápola. Tak je, pane barón, voskrz žiadneho práva! Boly časy, žeby ste si kedysi, keď ho neprajný osud ešte tak veľmi nezronil, vy za šťastie boli mohli pokladať, vstúpiť móct s ním v rodinné sväzky. Vezdte, pane, že —

Šumosl. Pane, zakazujem vám, v tomto kole moje opravdivé meno vysloviť.

Barón. A ja hovorím, že som pánom v svojom dome. (Hnevivo roztvorí stredne dvere.) Sluhovia!

Výjav dvanásty.

Predošli. Juro, Ferko (stredními) neskôr Pišta (pravými dcerni.)

Barón. Ak tento pán zaraz neodíde zľato, vyhodte ho von. — Prosim panstvá, nech sa ľúbi k večeri. (Ide, vedúc Lujzu na ramene.)

Zápola (tajne k Šumoslavínovi.) Ešte sa uvidíme. (Odíde.)

Hostia (všetci preč.)

Juro. Pane, počuli ste pánov rozkaz.

Pišta (vyndúc z prava, pristúpi až k samému Šumoslavínovi a podá mu tajne list.) Tu hľa list od baronesky; ale ma nezradte. (Na hlas.) Pane! oddialte sa!

Šumosl. (otvorí list a číta.) „Gustáv, chceš-li môj život ratovať, dnes o polnoci ma čakaj na ulici pred kaštielom, a zaved ma kam chceš. Jestli neprijeď, zajtra viac živá nebudem; to ti prisahá verná tvoja Elenka.“ (Pre seba.) Táto hodina rozhodla náš osud; takého otca nie je hodno setrit, a setrit ho nebudem. Prijdem.

Juro. Pane, nečakajte, aby sme vám hrubianili.

Šumosl. (hodí jim meštok s peniazmi.) Tu máte za vyhodenie. (Sluhovia sa perú pre mešec, a jeden druhého povyhadzujú.)

III.

Vidiek pri Hrone. Za Hronom vidno rúmy hradu. Na pravo rybárska chyžka, na ľavo domček, v prostriedku prievoz. Pri prievoze tabuľa s nápisom „Statarium“. Pozdní večer.

Výjav trinásty.

Mišo, Palo, Martin (sedia okolo vetry.)

Mišo (vytiahnuc zapekačku z vetry.) Nuž, kamarád, či si ty videl už toho Bobáka?

Martin. Videl prisám Bohu; driečny to, a svišký šuhaj, jakého niet v desiatich krajinách.

Palo. Ale i jeho brata si videl?

Martin. Videl prisám Bohu!

Mišo. } Ejne no!

Palo. }

Martin. Ale viete čo hovoria?

Mišo. } Nuž?

Palo. }

Martin. Nuž to, že ten Bobák vraj není sedliak, lež bývalý študent, čo sa fiškálstvu chcel učif, ale keď ho pre veľiké šelmovstvá vyhodili zo škôl, dal sa vraj na ten ťažký zbojnický chlieb. Ale sedliaka vraj nikdy

nebantuje, a preto ho i sediaci tak veľmi radi majú, že by ho ani za svet vrchnosti nezradili.

Mišo. Ba vraj chudobu ešte i sám fedruje.

Martin. Fedruje, Bohu prisám! Aj toľ nedávno tu na záhorí jednej chudobnej vďovičke krava zdochla, z ktorej sa i s deťmi živila, dal jej pädesiat zlatých, aby si druhú kúpila.

Mišo. }
Palo. } Ejne no!

Výjav štrnásty.

Predošli. Zuzka.

Zuzka. Nuž a ty spanilý kvietok, celú noc len takto prehajdákaš? Čo nekapeš drychmať? Či nevieš že včas ráno ryby lapať načím?

Martin. Eh, Zuzka moja, nemrňe! Poď sem Zuzika, na tu ti báfov gulač. Zapi že si i ty.

Zuzka (Vezme verečďúr.) Za vaše zdravie, báto! (Pije.)

Mišo. A na tvoj užitok! (Zadiva sa na ňu.) Ej Martin, Bohuprisám ti závidím to tvoje zieňa!

Martin. Hia báto! pán Bôh sám vie. Keď je žena špatná, bojí sa človek o seba, a keď je pekná, bojí sa o ňu.

Palo. A všakorak je len zle.

Mišo. A bojíš sa ty o Zuzku?

Martin. No a jako!

Výjav pätnásty.

Šumoslavín. Predošli.

Šumosl. Dobrý večer.

Martin. Ach, lala mladý pán! Iste zas ryby lapať chcú so mnou.

Šumosl. Nie Martin. Teraz dačo iného chcem.

Martin. Čím že môžem slúžiť.

Šumosl. Dnes o polnoci buď s člňkom pri „Zelenej Kaluži“, prevezieš ma cez Hron. Unovanie sa ti dobre zaplatí. Rozumieš ma? o polnoci pri „Zelenej Kaluži.“ (Odíde.)

(Z ďaleka počúť gajdy, ktoré sa vždy približujú.)

Palo. Čo to?

Martin. Iste dajaké opozdené veselie. Pribavili sa na hradskej u Jakuba! A sú náležite veselí.

Palo. Dostaneme ešte na kompe prácu.

Mišo. I dobrý oldomáš!

Výjav šestnásty.

Bobák a predošli.

Bobák. Pozdrav vás pánboh ludkovia! Ktorý z vás je tu prievozníkom?

Mišo. Ja bych ním bol.

Palo. A ja.

Bobák. No teda majte sa ku kompe. S veselím ideme, a ledvy čakám, abych s mojou nevestou bol už za Hronom.

Palo. Všetko je hotové.

Martin. (Zazre Bobáka z očí v oči, a navolky sa ho zlakne.) Ježíš Maria! to on!

Bobák (chytí ho za ruku, tajne.) Ticho — ani slova! bo zle pochodíš. (Spieva:)

Nehovor, nehovor,

Že si ma poznala.

Keď si mi belunkú

Ručičku podala.

Martin. Mlčať budem.

Palo. Čože ti je Martin?

Bobák. Nič, naskrze nič! Učím ho jednu pieseň, ktorú som nedávno od jedného Trenčana počul. (K Martinovi.) Zachovaj že si ju! (Tichúčko.) Ak len cekneš, zastrelím ťa ako psa.

Zuzka (k Martinovi.) Ach, ale je to len driečny šuhaj!

Bobák (chytí Zuzku za ruku:)

Usmej sa mi, usmej.

Sivá holubička:

Veru ti pobožkám

Tvoje pekné líčka.

(Chce Zuzku bozkať.)

Martin (vopchá sa medzi nich.) Ponižene prosím, nerácte sa obávať, ja mlčať budem.

Mišo. Nuž ale tú vašu pieseň počujme.

Palo. }
Zuzka. } Čujme ju! čujme!

Bobák (chytí Zuzku za ruku:)

„Sadla muška na konárik

Otriasala kvet:

Prečo si mi moja milá

Zaviazala svet?

Ja som ti ho neviazala
Viazal sis ho sám:
Ktorému chcem šuhajkovi
Moje srdce dám.

Martin (medzi tym žiarlive obšmietal sa okolo nich, a chcel zase stať medzi Zuzku a Bobáka; ale Bobák dupnúc nohou špatne pozrel na Martina, a tento zlaknutý cuvnu.)

Zuzka (pre seba.) Hm! to ja je už junák!
Bobák. Ach, tu ja sú už naši svadobníci.

Výjav sedemuásty.

*Predošlí. Barnúch (oblečený za mladuchu.)
Nalejko, Kýčér, gajdoš, svadobníci.*

Bobák. No, šuhajci, hejsa, do piesne a tancu! hneď sme za Hronom!

Sbor:

„Boly časy boly, ale sa minuly,
A po malej chvíli minieme sa i my.
Keď sa my minieme, minie sa krajina.
Ako by odpadol vrštok z rozmarína.
Keď sa my minieme, minie sa celý svet,
Ako by odpadol z červenej ruže kvet.“

Barnúch:

„Poď, poď Janík, sokol zlatý!
Poď do môjho do náručia,
Budeme sa milovať
Tam, kde nás viac nerozlúča.

(Bobák obejme Barnúcha.)

Bobák a Barnúch (spolu):

„Budeme sa milovať
Tam, kde nás viac nerozlúča.“

Bobák (sám spieva.):

„Chodil som po zboji po menistom poli,
Žebych kus prevetril z tej panskej nevoľi.
Voľnosti, voľnosti, mával som ta dosti,
A teraz ta nemám ani za dve hrsti.

Chodil som po zboji, po menistej lúky,
Žebych kus zabudol na tie panské muky;
Sloboda, sloboda, môj anjel milený,
Pre teba ja umrem na čiernej šibeni.“

Nalejko (dvihajúc gulač):

Čvirikali vrabci, napime sa chlapi,
Čvirikali vo dne, napime sa hodne.
(Pije.)

Sbor:

Čvirikali vo dne, napime sa hodne.
(Radom pijú.)

Zuzka (spieva.):

Kysuca, Kysuca atď.
(Sbor posledný riadok opakuje.)

Kýčér: Ani mi je z hora
Ani mi je z dola
Len tak polahučky
Frajerečka moja.

(Chytí Barnúcha za ruky, a zakrúti sa raz s ním. Gajdy znejú ďalej a Barnúch si pokrieskava ostrohami pokym nasledujúci tajný rozhovor trvá.)

Zuzka (k Martinovi.) Lala, veď tá nevesta ostrohy má.

Martin. Čitt! ani slova!

Zuzka. Mať jej iste dáka bosorka bude; veď tuším, i bradu má.

Martin. Mlč! bo na mieste skapeš.

Zuzka. Čo? ako? nuž kto že sú to?

Martin. Počkej, až keď v kompe budú.
(Gajdy zatichnu.)

Barnúch (odchádzajúc.) Pozrite to! ta tabula slavnej stolice! — „Statarium!“ hahaha! Polámme ju.

Bobák (chytiač Barnúcha za prsá.) Ticho pani nevesta! lebo ta hneď do Hrona zamôčím, ak mlčať nevieš. Hejsa, chlapi! do spevu! Poďme!

(Idúc do kompy spievajú:)

Spadla si ty Anka
Z krhly do žochtára,
Veď si si vybrala
Dobrého kazára.
Vybrala, vybrala
Šuhaja, jonáka,
Priateľa chudoby:
Slavného Bobáka.

(So svadobníkami odišli i Mišo a Palo. Pri druhej strofe sa spev odďaluje, keď spev prestane, gajdy ešte zďaleka trochu počúť; a za Hronom dialny dzveng polnočného zvona.)

Zuzka (prestrašená.) To je Bobák!

Martin (Zuzke do ucha.) Bobák!

Zuzka (trasie sa.) Ježiš Maria! (oba utečú do rybárskej chyžky.)

IV.

(Izba u baróna Skalického; v zahume oblok na ulicu, pri ňom sklenené dvere, cez ktoré do zahrady vidno. V lavo dvere. Medzi oblokom a sklenenými dvermi je písací stolík s fičkami. Polnoc. Tma.)

Výjav osemnásty.

Zápoľa (ukiaže sa poza oblokom, vyreže tablu prsteňom, prikryje ju lepovým papierom, vyníma tablu, obráti závoru, otvorí oblok a vnuďe do izby. V rukách má kmínsku lampu; prozreťelne obzerá sa.) Kryptové ficho! hentie dvere vedú do barónovej ložnice. (Načúva.) A tymato dvermi odídem; tie do zahrady vedú. Pred zahradou teče potok; v ňom ztratia mi stopu. (Vo sklenených dverách trčí kľúč z nútra; pozorne ho zvrtné, odomkne.) Tak! teraz smele odísť môžem. (Pristúpi k písaciemu stolíku.) Tu hľa jeho pokladnica (vytiahne dlátko) tu drží svoje peniaze; (ukázuc na druhý väčší stôl.) Tam som prehral 10.000 zlatých, ktoré on chladnokrevne sem zamknul. Musí mi jich navrátiť! Viac mu nevezmem; no tie mi navrátiť musí, bo neprišiel k nim spravodlivou cestou. Ale čo, jestli sa zobudí, pokym ja fiok otvorím? — Všetko jedno; bez tých peňazí bych alebo umrieť, abo doživotným väzňom byť musel, a nešťastnou bych urobil ženu i dieťa! (Hodiny bijú 12.) Polnoc! — Lež čo ja meškám? (Osvieti písací stolík lampou.) Ha! kľúč v zámke! — I šťastie mi praje! ono mi prstokazom, čo robiť mám. (Otvorí potichy fiok.)

Kulich (na ulici vzdalujúce sa spieva:)

Chvál každý duch Hospodina
I Ježiša jeho syna!
Opatrujte svetlo, oheň,
Aby nebol ľudom škoden;
Uderila dvanásť hodina.

(12 razy zatrúbi.)

Zápoľa (ktorý, keď hlásnik spievať počal, rýchle zatvoril lampu a ani dýchnuť neopovážil sa.) Hah, diable! Teraz ho zobudil! alebo ak ma tak zbadal! (Vo veľkých rozpakoch; ide k oknu.) Nie, nie! on už odišiel — ale *snad* ho moje kroky zobudily? — Rýchle ku práci! (Na prstoch ide k písaciemu stolíku, roztvorí lampu, položí ju na stolík a číta peniaze.) Jedna,

dve, tri, štyri, päť, šesť, sedem, osem, deväť, desať. (Hlas jeho bol pri čítaní vždy trasavejším, dych vždy ťažším. Peniaze svinul, vopchal do vauku, z ktorého vyňal pištoľ, a túto položil na stolík. Hlboký oddych.) To moje vlastné peniaze! (vezme lampu, a ide; v polceste:) Ach, je pravda! skoro bych tu bol pištoľ zabudnul. Hahaha! len to bych bol potreboval: moje meno je v nej vyryté. (Keď pištoľ do ruky bere, otvorí sa bočnie dvere, barón v županku, sviecu držiac v hrsti, vystúpi.)

Výjav devätnásty.

Barón a Zápoľa.

Zápoľa (zlaknutý.) Oh nebesá!

Barón. V mojej izbe kroky! — Čo vidím? Mój stolík vylámaný! Kmíni! Kmíni!

Zápoľa (chce utiecť sklenenými dvermi.)

Barón. Darmo ntekáš; poznám ta!

Zápoľa (zvrtné sa.) Poznáš ma?! Tak teda ty abo ja! (Strelí naňho.)

Barón. Ach! (Spadne.) Pomoc! (Zomre.)

Zápoľa. Čo som tu vykonal?! (Vypadne mu z ruky lampáš i pištoľ.) Vrah som! beda, beda mi! Ha už idú! — Preč, preč! (Rýchle von sklenenými dvermi, ktoré zamkne za sebou; v tom okamahu:)

Výjav dvadciaty.

Šumoslavín (skočí dnu oknom.) Strelenie som počul, a volanie o pomoc. Svätý Hospodine! Barón v krvi! — Aha, kroky počul. Ak ma tu samotného najdu! no neprozreťelne som jednal! (Chce utiecť.)

Výjav jedenadvadciaty.

Juro a Ferko (vnúdu bočnými dvermi.) *Predošlý.*

Jurko. Čo je? čo sa robí?

Ferko. Šumoslavín tuná?

Jurko. Stolík vylámaný.

Ferko. A barón mrtvý. Iste ho on zavraždil.

Jurko. Čo by tu iného hľadal?

Šumosl. Ale ja, ja že vrahom?

Oba sluhovia. Chyťme ho.

Šumosl. (bráni sa.) Nazpät!

Juro (pustiac ho.) La tu je i pištoľ, i kmínsky lampáš.

Výjav dvaadvadciaty.

Elenka. Predošlí.

Elenka. Čo to za krik? (Prekvapená.)
Šumoslavín tuná?

Jurko. Prosím milost paničku, ráčte sa
vrátiť do svojej izby.

Ferko. Len kmína sme lapili. Ráčte sa
vrátiť nazpät.

Elenka. Milostivý Bože! môj otec v krvi!
(Podozrivým úžasom hľadí na Šumoslavína a mr-
tvolu otea.)

Výjav triadvadciaty.

Hugáň. Melina. Predošlí.

Hugáň. Už dávno ho strihneme z ka-
viarne; dlho sa tu ošmietal.

Jurko. Čo ďalej vec tajiť? Šumoslavín
je vrahom.

Elenka. Ach! (Zamdlie.)

Šumosl. Čo o mne vravia?

Výjav štyriadvadciaty.

Kulich (poza oknom.) Predošlí.

Kulich. Tak tak; len ho vy držte! Len
pred chvíľou som ho videl pred okny.

Melina. Na šťastie, že máme statarium.

Sluhovia. Preč, preč s ním! do temnice.

Šumosl. Nevinný som; pustite ma!

Všetci. Do temnice!

(Opona spadne.)

(Pokračovanie nasleduje.)

Tri bozky.

Prvý bozk matka moja mi dala
Keď uzrel som prvýkrát svet;
A v bozku tomto ma odchovala
Až som vyrástol v jarný kvet.

Druhý mi dala deva milená
Keď láska v srdci zplesala.
Týmto má duša bývať silená
Keďby v živote klesala.

A tretí bozk mi má dať Morena.
Ten by som jej i daroval;
Nuž ale keď je k bozku určená
Nech čaká až bych ju volal.

*Kočkovský. *)*

Nádeja.

Človek dúfa, nádej
V prúdoch času splyne,
Jako bystrá vlnka
Dolu po doline;

Lež to ľudské srdce
Vždy je nespokojné:
Ono dúfa znovu
Ono dúfa hojne.

Tisíc už nádejí,
Čo niet počet malý
Ach — tie moje srdce
Boľastne sklamaly!

Lež mám ešte jednu
Nádej to spanilú:
Či budem nazývať
Mojou — moju milú?

Jak mňa ešte i tu —
Klamať neprestane:
Potom z očka môjho
Slzôčka pokane.

Panán.

*) Zomrel dňa 2. augusta 1870.

Pieseň pri víne.

A ja by som nepil?
Ja mám právo na to!
Dokial len cingoce,
U mňa meď a zlato.

Pán Boh dobrotivý
Žehná zlatým vínom,
A keď víno vidím,
Spievam hajnom hynom.

Slnko horko peče
Zasuchla mi rola
Čím že ju pokropiť,
By úrodná bola?

Silo! ty s' tá rola,
Obrábať ňa treba!
A ja ju osviežim,
Keď mám, vínko teba.

A ja potrebujem,
Teba silo moja,
Lebo čo je čoho
Vrahovia sa boja?

Šuhajci sa tisnú
K veľkým mocným činom,
Keď sa osvežujú
Zlatolesklým vínom.

Tedy len zapíme!

Mierno — nezaškodí
Z ohnivej sa hlavy,
Veľký čin narodí!

Gustav Štúr.

Od spravy „Živeny“ dostali sme k uverejneniu nasledujúce O z n á m e n i e.

Sprava „Živeny“ uznala za dobré z príčin hospodárskych uviesť všetky ct. panie a panay, ktoré vyvolené boli v tohoročnom valnom zhromazdení „Živeny“ dňa 24. augusta za úradníčky alebo výborníčky, nateraz cestou novín. Za nedlho poskytnie sa príležitosť doposlať jim patričné diplomy písomne.

Pomimo nižepodpísaných vyvolené boli jednohlasne:

Za prvú podpredsedníčku: sl. Jozefína Sablaková v Znyo-Kláštore.

Za druhú podpredsedníčku: p. Žofia Nováková v Dolnom Kubíne.

Za pokladníčku: p. Anna Mudroňová v T. Sv. Martine.

Za účtovníčku: p. Hermína Kohútová v T. Sv. Martine.

Do výboru vyvolené boli panie: Anna Abaffyho v Sl. Aradaci, Izabela Bodická v Nem. Lupči, Augusta Čelková v B. Štiavnicí, Aurelia Ferienčíková v Tur. Sv. Martine, Klementína Hodzová v Sučanoch, Maria Horvátová v Turčanskom Sv. Martine, Maria Kováčiková na Stránke, Františka Kováčiková na Stránke, Karolína Kunayová v Tur. Sv. Martine, Emilia Krčméryho v Garansegu, Marina Križková v Kremnici, Milína Krmanová vo V. Revúci, Zuzana Krnová v Čerčanoch, Zuzana Kyselová v B. Bystrici, Paulína Matuškovíková v Slovanoch, Helena Maróthyho vo V. Luboreči, Katarína Országhová v Znyo-Kláštore, Ilona Polónyho v Znyo-Kláštore, Jozefína Preisnerová v Sv. Martine, Anna Radlinská v Dol. Kubíne; panny: Klema Augustinyho v Sv. Mikuláši, Zuzana Felixová v Sv. Martine, Amália Kašovicová v T. Sv. Martine, Mína Kolényho v Kulpíne, Ludmila Kôrková v Sv. Martine, Maria Kramárová v T. Sv. Martine, Marina Matušková v Sv. Mikuláši, Kristína Melfelberová v Pešti, Ludmila Milcová v Nepochoch, Kristína Moštenanová v Oroslanoch, čo nech patričné laskave v známosť vziať ráča.

Úradníctvo zvoleno je podľa stanov na tri roky, výbor na jeden rok.

Toho sme pevného presvedčenia, že jedna každá z vyvolených pochopuje dokonale svoju úlohu, menovite ale úlohu spolku nášho a preto želáme si len v prospech ženského pohľavia slovenského a tak v prospech drahého národa nášho, aby každá vynasnažovala sa dľa možnosti svojej okolité sestry a bratov v národe o nevyhnutnej potrebe spolku „Živeny“ presvedčiť a čo najviac členov preň získať.

Čo vykonajú členovia „Živeny,“ menovite ale jej úradníctvo a výborničky pre ňu dobrého, to vykonajú zajiste len pre seba potažne pre náš národ. S Bohom!

V Turč. Sv. Martine 24. sept. 1870.

Anna Pivková.
predsedníčka.

Ambróz V. Pieter.
tajomník.

Literárne, meulecké a vzdelanostné zprávy.

V kníhkupectve **Kober** v Prahe vyšiel ilustrovaný kalendár pod názvom: „**Posel z Prahy**“ na rok 1871. Ročník 10. Cena 50 kr., viazaný 60 kr., a s prémieu 80, potažmo 90 kr. Časť hvezdársko-cirkevná opatrená 12 kreslenými obrazmi z českej historie, znamením mesiaca a výjavmi z národného života od maliara Ant. Königa. K tomu sa spolu pripojujú prémie podľa výboru a síce obrazmi: 1. Podobizeň Dra. Fr. Lad. Riegra, 2. Podobizeň Dra. Fr. Palackého, 3. Podobizeň rodiny Havlíčkovej, 4. Obraz Hankovho rodišťa v Horinevsí a 5. Podobizeň Marie Antoinetty. — Kalendár tento porúčame čtenému obecenstvu nášmu obzvlášte i preto, že u nás ešte posiaľ každé podobné podniknutie už i pre samé technické prevedenie je s ťažkosťami spojené.

Slovenský kalendár na obyčajný rok 1871. Vydáva Daniel G. *Lichard*, v Skalici u Jozefa Škarničla. Cena 30 kr. — Kalendár tento vítame s tou samou obľubou jako vôbec všetky literárne výtvary Lichardove. Známe úplne jaký vplyv má kalendárniectvo obzvlášte na ľud, a známe oceniť i smer prác ktoré sú pripojené k hvezdárskej časti kalendáru samého. V predošlom storočí vychádzal u nás „**Krakovský kalendár**“, ktorý bol bez každej ďalšej barvitosti; potom začali Palkovič a Fejérpataky v svojich kalendároch a respective poslední v svojom „**Pozorníku**“ národnost slovenskú zvlášte brať do ohľadu a Lichard v svojej „**Domovej Pokladnici**“ širil nie len povedomie ale čo viac i osvetu v národe, jako potom jeho príklad i Matica slovenská tiež v svojom kalendári nasledovala. I teraz si zostal Lichard dôsledným, tak že jeho malý kalendár z každého ohľadu obecenstvo uspokojí, zabaví a poučiť musí. Lichard je vôbec v obore tomto majster, a keď dakedysi Fejérpataky pod mesiacmi krátke veršíky podával, jako k. pr.

„Dobrý deň Slováci, jako že sa máte?“

Jako hrach pri ceste, však to dobre znáte,

Že ten hrach pri ceste každý trhá, sklbe,
Tá cesta ten chodník sú mu len k záhube.“

tu Lichard uverejňuje teraz Boorovu básničku „ku Slovákom.“ Kto chce pokrok tento do ohľadu vziať, iste mu porozumie. — Ďalších slov nám tu šíriť netreba: už Lichardovo meno nám ručí za podarenost prác jeho. Len keby ľud náš práve takéto práce si zaopatruval, a nie všelijaké Bucsánskovské, a jim podobné pletky.

Súť takto pri kalendárskej literatúre slovenskej, nesmieme opomenúť i „**Slovenský obrázkový kalendár**“ pre katolíkov, evanjelikov, starovercov a židov, ktorý knihtačiarско-účastinársky spolok v Turč. Sv. Martine na rok 1871 vydal, a ktorý čtenému obecenstvu odporúčame s tým doložením, že smer jeho je ten samý čo v kalendári Lichardovom. Cena 16 kr. podrobne, a za sto neviazaných 12 zl.

Tábor, národný almanach na rok 1870, vydal **Andrej Sytnianský I.** v Turč. Sv. Martine. Na čele almanachu stojí podobizeň Jonáša Záborského. Zovnajšie vystrojenie almanachu je skvelé. Hamuliak vydával Zoru, Hurban Nitru, a Viktorín s Palaríkom Concordiu a Lipu, ale vždy to zas na pár rokov dákosí zaseklo. I chytil sa z novu práce šuhaj mladý, Sytnianský, v povedomí, jako on to v „záverečnom slove“ sám vyznáva, že je svrchovaný čas. aby keď „vymrú poeti,“ mládež, puk našej budúcnosti, za delníkov na svet súcích vzdelávaná bola; i privoláva mládež slová básnika nášho: „Beda nám v hrobe otcom — nemých detí!“

Vítame ta teda Tábor náš, ty Phönix nový, ktorý i predošlej i novšej generácii ruku podávaš v kruhu slávnych predchodcov tvojších! Na zdar!

V kníhkupectve **I. L. Kober** v Prahy vyšlo: „**Starožitnosti a památek země české**“ druhé vydanie až po sošit 14. kresbe

sú od Hellicha a Kandlera. Každého sošitu cena 40 kr. Kresby sa nachádzajú v každom sošite 2, a sú prevedené vyborne, pri čom sa historický i lokálny moment jejich udáva, a jich ornamentálny a umelecký význam opisuje. Žičili by sme nám samým keby sa spis tento u nás najviac rozšíril, aby tak i u nás Slovákov sa povzbudil smysel za udržanie starobylých pamiatok na Slovensku, kde s každým dňom stariny naše z čiastky časom, z čiastky rukou neznalých ľudí miznú na veky. A predca sme i my mali z tohoto ohľadu históriu.

Trúchlopej pri zádušniciach Michala Hodžy od Daniela Bacháta vyšiel behom augusta v Skalici u Škarnicla. — Pri dobrej ináčeji básni tejto sa nám tri veci nepáča: 1. nerozumieme čo je to ten „pej“ 2. jakým spôsobom Hodža k tomu prišiel, že sa stal po smrti „Rytierom Rádu Františka Jozefa 1, ktorým za života nebol*“) a po 3. že je tam titulov dvaráz plno, medzi ktorými len „Ev. dla angsb. vyzn.“ na prvej strane až hen triráz prichádza. Bohuslav Tablic nikdy

*) Ovšem ale majiteľom zlatého záslužného križa s korunou, čo je však velikánsky rozdiel. Veru by dobre bolo bývalo. Keby 1849—50 všetkých našich troch hlavných mužov boli riadmi už aspoň pre zadržanie decorum ozdobil, keď také i najnepatrnejším osobnostiam vo veľkej hojnosti rozdávali. Teraz na to nikto viac nemyslí.

nezabudol spolu podpisovať sa: „senior quondam alumnei Posoniensis“, z čoho sa celý svet vysmieval. Načo podobné výrazy a titulatury pri Hodžovi? — Nám je jednoduché vyslovenie mena **Michal Hodža** storáz milšie, nežli nepatrné titulatury. Známe ho, a vieme čím bol pre národ slovenský.

Mühlbaškínho **Morica Beňovského** vyšiel v preklade pani Marie Bobulovej sošit šiesty.

V mesiaci auguste b. r. bol rozposlaný **Letopis matice slovenskej** ročník II. matičných spisov číslo 5. Tak sa mezera vo vydaných už spisoch matičných vyplnila.

Na sklade „**Minervy**“ v Pešti sú k dostaniu obrazy: Ján Palárik, 50 kr., Strossmayer 50 kr., všetky na silnom fainovom papieri vo 4°.

„**Studnice vody živé.**“ Modlitby a písne evanjelické pro vselike potreby a príležitosti tiché kresťanské nábožnosti doma i v cizine. Sestavil Bedřich Baltík. Modliaca kniha táto evanjelická, obrazom vkusným a vzbou dobrou opatrená, 13 hárkov silná, k dostaniu je v Baňskej Bystrici u spisovateľa a v knihkupectve E. Kréméryho, v Pešti u R. Koeniga (ružová ulica 8), a to výtisk v polkoži za 50 kr., cele v plátne za 60 kr., zlatorez za 1 zl.

V Opave bude vychádzať „**Opavský týždenník**“ časopis to v smere národnom držaný, jako pred tým Vaškov „Opavsky Besedník!“

RARÁŠEK

humoristicko-satyrický obrázkový list,

redigovaný **MONTE ČERIGOM,**

vyjde 1. oktobra.

Tento list, namiesto nekďajšieho „**ČERNOKŇAŽNÍKA**“, vychádzať bude na jednom hárku, 8 strán, prvého každého mesiaca. Predplatná cena jeho na 12 mesiacov je

len 1 zl. rak. č.

Predplatky nech sa zasielajú redakcii „**Raráška**“ v Turé. Sv. Martine.

Snažne odporúčame časopis tento et. obecnstvu nášmu.

Predpláca sa u redakcie v Turé. Sv. Martine :
celoročne 5 zl. 50 kr., polročne 2 zl. 80 kr., štvrťročne 1 zl. 50 kr. — Pre žiakov celoročne 4 zl. — Vychádza ročne vo 12 sošitoch 4—5 hárkov silných každého mesiaca na veľkej štvorke

Nakladateľ Ján Kalinčák. — Knihlačiarstvo-účastinársky spolok v T. S. Martine.